

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 11/1'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р. № 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №20 від 29 жовтня 2015 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 23 листопада 2015 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність

за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 24.11.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт
видавничої
справи

© "Аналітик", 2015

© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Присяжнюк Володимир Костянтинович, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джуґа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Видавничий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ

Я.М. ОСТАПЧУК. Місце та роль ринку МБК в діяльності банківської системи	4
М.О. ПАНЧЕНКО, Ю.К. КАДРАН. Конкуренентоспроможність продукції молокопереробного комплексу України	11
Я.Я. КАЛАТ. Чинники впливу єврорегіонального співробітництва на економічну безпеку регіонів України	15
М.О. КІПА. Перешкоди та перспективи розвитку цифрової економіки в Україні	21
Є.І. МАСЛЕННИКОВ, С.І. БОЙЧУК. Особливості спеціального режиму оподаткування ПДВ сільськогосподарських підприємств	25
М.О. ПАНЧЕНКО, О.Ю. ШЕВЧЕНКО, О.В. ОДОРІДЬКО. Виртуальний ринок – необхідна трансформація звичайних шляхів розвитку підприємства	28
Ю.О. ШВЕЦЬ, Ю.В. СТРЕЛЬНИК. Проблеми функціонування та стратегії розвитку транснаціональних корпорацій в Україні	31
С.А. ТКАЧЕНКО. Вирішення проблемних питань удосконалення методології моніторингу в функціонально розвинутих системах регулювання територіальною структурою та організацією суб'єктів агропродовольчої сфери	36
М.С. ЯЦЕНКО. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах	39
А.В. ДЕМ'ЯНЮК. Перспективи впровадження системи моніторингу виконання місцевих бюджетів з метою забезпечення прозорості та залучення громадськості	42
А.О. КОВАЛЬОВА. Основи формування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств	45

ОСТАПЧУК

УДК 336.71

Ярослав Миколайович
yarikost@mail.ru

МІСЦЕ ТА РОЛЬ РИНКУ МБК В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

PLACE AND ROLE OF INTERBANK CREDIT MARKET IN THE BANKING
SYSTEM ACTIVITY

к.е.н., доцент кафедри
корпоративних фінан-
сів і контролінгу,
ДВНЗ "Київський на-
ціональний економіч-
ний університет імені
Вадима Гетьмана"

Стаття присвячена визначенню особливого місця міжбанківського кредитного ринку в інфраструктурі банківської системи. Обґрунтовано систему взаємовідносин банків, яка створює такі явища як міжбанківський кредит (МБК) та ринок МБК, охарактеризовано специфіку ролі останнього в контексті класифікації МБК на три види: позички, позики та депозити.

Статья посвящена определению особого места межбанковского кредитного рынка в инфраструктуре банковской системы. Обосновано систему взаимоотношений банков, которая создает такие явления как межбанковский кредит (МБК) и рынок МБК, охарактеризовано специфику роли последнего в контексте классификации МБК на три вида: ссуды, займы и депозиты.

The article is devoted to defining a special place of inter-bank credit market in the infrastructure of banking system. There is set out a system of relationship banks, which creates phenomena such as interbank credit (MBC) and the market MBC, described the role of the market MBC in the specific context of classification of MBC into three types: loans, mutuums and deposits.

Ключові слова: ринок, банк, кредит, позичка, позики, депозит

Ключевые слова: рынок, банк, кредит, ссуда, займ, депозит

Keywords: market, bank, credit, loan, mutuum, deposit

ВСТУП

Вже сам факт того, що частка міжбанківських кредитів в загальних структурах кредитів та зобов'язань комерційних банків України займає вагоме місце (коливаючись у межах відповідно 10 та 30 %) засвідчує доцільність вивчення міжбанківського кредиту (МБК) і тенденцій ринку МБК. Проте має місце невідповідність сучасного рівня практичного використання та науково-теоретичного відношення до зазначених процесів. У вітчизняній економічній літературі не приділено достатньо уваги розкриттю як сутнісних аспектів міжбанківського кредиту, так і ролі його ринку на мікро- та макроекономічному рівні. Це спричинює необхідність комплексного дослідження кредитних відносин безпосередньо між банками, а також ролі ринку МБК в управлінні банківською системою та грошовим оборотом України.

МЕТА РОБОТИ полягає у комплексному аналізі ролі ринку МБК в діяльності банківської системи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є вітчизняні та зарубіжні наукові праці, законодавчі та нормативні акти, матеріали періодичних видань, ресурси Internet тощо. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення наукових підходів та вимог законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Безперечно, що як і кредит в цілому, міжбанківський кредит також не тільки має внутрішню сутність, а й активно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Проте, на відміну від кредиту в цілому, основні напрямки та механізми відповідної взаємодії власне міжбанківського кредиту не визначають окремі його функції.

Справа в тім, що, як визнано в економічній науці, *функції* сприяють консолідації предмету (в нашому випадку – кредиту) як цілісного явища і виокремленню його з інших економічних явищ [1, с.398], й “функцію породжує не форма чи різновид кредиту, а його сутність як єдиної економічної категорії” [2, с.189]. А відтак не можуть існувати і якісь особливі функції міжбанківського кредиту.

Через це відверто дивує, коли погоджуючись з таким станом речей, професор А. Косой все-таки визнає існування специфічної функції МБК. В ній, на думку автора, узагальнено віддзеркалюються притаманні міжбанківському кредиту властивості (він поділяє їх на - фундаментальну, функціональну¹

¹ До функціональних властивостей МБК автор відносить:

1. перерозподіл банківських ресурсів між сегментами фінансового ринку;
2. перерозподіл ресурсів для кредитування галузей матеріального виробництва (завдяки здатності МБК розширювати ресурсну базу для кредитування таких галузей);

та екстремальну). Обґрунтовується такий підхід твердженням, що “кожна форма, вид та різновид кредиту має поряд з загальними властивостями свої особливі функціональні прояви” [3, с.32].

Не заперечуючи правомірність останнього твердження, ми не погоджуємося із інтерпретованим науковцем з нього висновком. В економічній науці згадані “функціональні прояви”, тобто прояви впливу кредиту на навколишнє середовище, прийнято вважати *ролю* кредиту. Саме в останній проявляються специфічні особливості форм та видів кредиту на кшталт результату загальної “роботи”, яку він виконує в суспільстві (тобто результату його функцій) [1, с.398]. Тому прояв притаманних міжбанківському кредиту властивостей цілком і повністю слід шукати в його специфічній ролі.

Оскільки в результаті еволюції суспільства загальною системою організації відносин економічних суб’єктів є ринок, то й роль відносин з приводу МБК найповніше простежується у відповідному секторі цієї системи – ринку МБК.

Враховуючи результати проведеного дослідження пізнання та розкриття сутності міжбанківського кредиту [11-13], на нашу думку, найбільш вдалим визначенням міжбанківського кредитного ринку може бути наступне: **Ринок МБК – є сектором ринку, на якому за допомогою міжбанківських кредитів здійснюється купівля-продаж грошей й формується їх попит, пропозиція та ціна.**

Таке визначення відбиває особливе місце міжбанківського кредитного ринку як елементу *інфраструктури банківської системи*, яка має міжбанківське призначення, забезпечує координацію та об’єднання зусиль банків в статусі суб’єктів грошового ринку, тобто створює оптимальні умови для виконання банками своїх функцій.

Даний підхід обґрунтований тим, що на грошовому ринку, як економічному середовищі, в якому функціонують банки, вони виступають фінансовими посередниками між продавцями та покупцями грошей, тим самим реалізуючи свою роль в економіці. Посередницька ж місія банків і зумовлює потребу в формуванні відносин безпосередньо між ними самими. І хоч спектр таких відносин досить різноманітний, одне з провідних місць серед них займають кредитні відносини.

Особлива система взаємовідносин банків у процесі купівлі-продажу такого товару як гроші і створює такі явища як міжбанківський кредит та міжбанківський кредитний ринок. Виконуючи роль фінансових інструментів, які забезпечують на грошовому ринку рух визначального його об’єкту – грошей, інструментарій МБК (міжбанківські позички, позики та депозити) виступає безпосередньо засобом за допомогою якого здійснюються операції на відповідному секторі грошового ринку - ринку МБК. На останньому присутні всі невід’ємні атрибути будь-якого сегменту явища ринку: продавці

і покупці, попит і пропозиція, ціна тощо. Завдяки їх органічному поєднанню і створюється механізм функціонування самого ринку.

Учасників ринку МБК традиційно можна поділити на *основних* та *неосновних*.

Особливістю перших є те, що всі покупці та продавці є виключно банками (або їх об’єднаннями). В залежності від рівня, на якому вони знаходяться в банківській системі (статус центрального або комерційного банку), ринок МБК можна розділити на *ринки I-го рівня*, на якомувідносини виникають по лінії: центральний банк – банки, та *ринки II-го рівня* – безпосередніх зв’язків між комерційними банками (тобто банками II-го рівня банківської системи).

До неосновних учасників цього ринку відносяться інформаційні, аналітичні, дилінгові і т.п. центри, системи платежів та комунікацій тощо, що утворюють *інфраструктуру ринку*, тобто обслуговують та забезпечують його нормальне функціонування. До цієї групи учасників, але відособлено, відносяться й регулюючі органи, які мають своїм завданням правове впорядкування діяльності його учасників.

Специфічні форми прояву на ринку МБК мають і такі явища як **попит та пропозиція**.

Ринок МБК, будучи складовою ринку взагалі, підпорядковується такому загальновизнаному закону останнього як формування попитом пропозиції. Тому розпочнемо дослідження ролі ринку МБК з цілей та факторів попиту з боку банків, керуючись якими останні визначають потребу у виході на даний ринок в якості покупців.

Будучи підвидом банківського кредиту, міжбанківський кредит аналогічно може сприяти безперервному кругообороту та нагромадженню капіталу. Тому з позицій відтворення суспільного капіталу ринок МБК також можна умовно поділяти на *ринки капіталу* і *ринки грошей* залежно від характеру (цілей) використання кредиту² кредитотримувачем.

Проте поділ попиту на ринку МБК між грошима і капіталом автоматично не повторює і не співпадає з аналогічним поділом попиту на загальному ринку банківських кредитів. Це зумовлено відмінностями в призначеннях цих ринків та ресурсів, які на них торгуються. Наприклад, на ринку МБК через позички та депозити задовольняється переважно попит на гроші, а не на капітал. Виключення з цього складають тільки субординовані та синдикувані (консорціумні) кредити. І лише позики фактично завжди, як і в неміжбанківському випадку, зберігають виключно попит на капітал.

Зупинимось на зазначених особливостях ринку МБК більш детально.

Ключовою властивістю ринку МБК є **здатність міжбанківського кредиту бути одним з найзручніших джерел забезпечення ліквідності банків**.

3. забезпечення короткострокової ліквідності та підвищення платоспроможності банків-позичальників.
4. прискорення мультиплікації кредиту.

² Зважаючи на запропоноване нами родово-видове співвідношення кредиту та позички, існуюче в науці виділення позички капіталу та позички грошей [Див.: 1, с.407] застосовано по відношенню до кредиту загалом.

Підтримання зокрема **миттєвої ліквідності** банку такими інструментами як міжбанківська позичка та депозит здійснюється найкраще за будь-які інші з інструментів управління пасивами. Цьому сприяє можливість високої оперативності одержання даного джерела коштів, оскільки кредитоотримувач адресно звертається до можливих потенційних продавців ресурсів, бізнес яких до того ж спеціалізовано передбачає подібну практику.

Разом з тим міжбанківські позичка та депозит можуть мати дещо різну ефективність при вирішенні проблеми ліквідності. Відмінність між ними спричинюється тим, що на отриманні міжбанківські депозити поширюється вимога обов'язкового резервування, а на міжбанківські позички – ні³. З цієї причини за рівності номінальних обсягів цих двох джерел, перше з них реально забезпечуватиме ліквідність банку в меншій мірі ніж друге⁴. В той же час, враховуючи дану обставину та те, що організатором (тобто виконавцем всієї роботи з оформлення й обслуговування) депозиту виступає кредитоотримувач, а не як за позички – кредитор, депозитна ставка на ринку МБК традиційно нижча за позичкову. Тому, ефективність обох інструментів слід прораховувати в кожному конкретному випадку, враховуючи зазначені обставини⁵.

Позикові ж інструменти на ринку МБК, попри навіть свою перевагу перед попередніми двома в силу можливості випуску на пред'явника, не використовуються для підтримання миттєвої ліквідності банку через управління пасивами зважаючи на притаманні їм більш вагомні ніж зазначена перевага недоліки.

Найменш підходить для забезпечення вказаної ролі емісія облігацій. Справа в тім, що технологія їх випуску та реєстрації порівняно з рештою інструментів ринку МБК набагато складніша, що суттєво погіршує оперативність даного ресурсу та удорожчує його⁶.

Ще більш істотною незручністю облігацій у зазначеній ролі є фіксація в них самостійно визначених кредитоотримувачем умов - номіналу

інструменту, його строків, ціни тощо. Тому використання цього інструменту суттєво наражається на ризик нерозміщення на ринку через складність віднайти бажаючих співпрацювати виключно на вказаних умовах. Але, обов'язковість даної процедури принципова, в противному разі облігація втратила б свій зв'язок з позикою й перетворилась би на позичку. Саме дана незручність являється ключовою і для непопулярності в тій же ролі позик, оформлених депозитними сертифікатами та векселями, хоча останні й не мають притаманних облігаціям організаційних емісійних ускладнень⁷.

Таким чином, *враховуючи досліджені найбільш простоту та ймовірність реалізації, найзручнішим з інструментів міжбанківського кредиту у ролі підтримання миттєвої ліквідності банку слід виділити позичку.*

Разом з тим стратегія підтримання миттєвої ліквідності банку через управління пасивами, навіть такими оперативними як МБК, за ефективністю поступається аналогічній стратегії через управління активами. Пов'язано це насамперед з ризиком доступності міжбанківських кредитів, який визначається емпірією відповідного ринку. Особливе значення це має для невеликих банків. Але й банкам з високою діловою репутацією та добре диверсифікованою діяльністю доволі ризиковано залежати від доступу до, хоч би й попередньо обумовлених, відкритих міжбанківських кредитних ліній та овердрафтів по кореспондентським рахункам. В силу ряду як об'єктивних, так і суб'єктивних причин ймовірна ситуація, коли навіть за підвищення відсоткових ставок ринок МБК може не дати змоги в необхідний час і в необхідній кількості одержати ліквідні кошти.

Поряд з цим, стратегія трансформації високоліквідних активів, що загальновідомо має незначний ризик, навіть за умови можливості бути вартісно дорожчою, є традиційно зручнішим підходом. Проте, в силу існуючої з приводу активів дилеми "ліквідність - прибутковість", застосування його обмежено певною мірою. А тому, попри первинність стратегії управління миттєвою ліквідністю через високоліквідні активи поряд із відповідною стратегією через отримання міжбанківських кредитів, переважна більшість банків зупиняє свій вибір на компромісному варіанті їх інтеграції.

На потребу банків у забезпеченні миттєвої ліквідності впливають різні як зовнішні (тобто загальносистемні), так і внутрішні (тобто пов'язані з

³ Крім субординованого боргу [4, п.1.5].

⁴ А відповідно збільшена сума міжбанківського депозиту логічно збільшить ціну залучення.

⁵ Інша поширена відмінність банківських позички та депозиту як-то наявність в позичці забезпечення та цільового характеру є відсутньою в ситуації використання міжбанківських позичок та депозитів в якості інструментів для управління миттєвою ліквідністю банку. Головно через надто короткостроковий характер позичкових відносин відповідні принципи кредитування не витримуються, й це зрівнює ризик неповернення вартості як наданої в позичку, так і розміщеної в депозит.

⁶ До того ж, наприклад, в Україні для здійснення банками емісії облігацій недостатньо (на відміну від інших міжбанківських кредитних інструментів) наявності банківської ліцензії, а потрібно ще й отримання письмового дозволу НБУ [5, гл.2, 4], що вимагає від таких банків відповідності дотримання додатковим вимогам.

⁷ Звичайно це не виключає, що підтримання миттєвої ліквідності банку такими позиковими інструментами як депозитні сертифікати та векселі може наражатись на труднощі з причинені законодавчим обмеженням відповідного їх використання в окремій країні. Наприклад, в Україні депозитними сертифікатами на пред'явника оформляються лише депозити на строк більше ніж 30 днів [6, п.1 гл.4], а будь-які фінансові (в тому числі й банківські) векселі випускати взагалі заборонено [7, ст.4].

діяльністю самого банку) чинники [8, с.410]. Серед сформованих цими чинниками потреб у миттєвій ліквідності можна виділити основні дві: відновлення порушених банком нормативних вимог центрального банку та забезпечення здатності банку відповідати за своїми зобов'язаннями. Незадоволення першої з зазначених потреб породжує штрафні санкції регулюючих органів, а другої – погіршує стан платоспроможності банку, після втрати якої відновити довіру до нього з боку клієнтів майже неможливо.

Відтак, очевидно, що постійна увага з боку менеджменту банку до проблеми миттєвої ліквідності, підтримуватиме й значущість ролі ринку міжбанківських кредитів через використання останніх як джерела ліквідності.

При забезпеченні потреб банків у **поточній та короткостроковій ліквідності** роль МБК зазнає певних змін. Із збільшенням строку кредиту він все більше набуває якості джерела капіталу. У зв'язку з цим, значення оперативності одержання даного джерела коштів поступово втрачається, поступаючись іншому важливому чиннику попиту на МБК з боку банків – його ціні. В результаті, відбуваються зміни й в структурі відповідних фінансових інструментів згідно їх черговості за привабливістю.

Так, наприклад, у ролі забезпечення поточної ліквідності за інших рівних умов позичковий інструмент через вищу вартість вже програє депозитному. Поширення ж на позички на ринку МБК принципу забезпечення та цільового використання (на відміну від депозиту) ще більше посилює вказану тенденцію.

А для забезпечення короткострокової ліквідності кредитоотримувача більшої популярності набувають навіть інструменти позики. Нівелювання емісійно-організаційних ускладнень завдяки достатності часу для випуску таких інструментів, на фоні можливості фіксації в них самостійно визначених емітентом умов⁸, відчутно посилюють зацікавленість останнього в позиці.

В той же час, стратегія підтримання поточної та короткострокової ліквідності банку, на відміну від миттєвої, за допомогою управління пасивами вже не поступається стратегії за допомогою управління активами, а в деяких випадках навіть виграє. Так, якщо використання ліквідних коштів здійснюватиметься через пасивні операції (наприклад, через виконання зобов'язань по депозитних рахунках, по платежах до бюджету, виплатах дивідендів тощо), ефективність застосування тієї чи іншої стратегії управління ліквідністю може ще коливатись в залежності від решти обставин. Та якщо використання ліквідних коштів здійснюватиметься через активні операції

(наприклад, на задоволення кредитних заявок клієнтів, для купівлі цінних паперів, валюти і т.п. фінансових активів), найчастіше виграє вибір стратегії управління пасивами. Адже, в іншому разі – трансформуючи активи – банк, як правило, в сукупності несе більші витрати: по-перше, сам продаж ліквідних активів супроводжується певними витратами (на кшталт комісійних брокерам та курсових різниць), а також банк втрачає майбутні доходи, які могли б бути згенеровані такими активами.

Щойно наведене цілком стосується МБК як елементу пасивів, до того ж якому належить як раз провідна роль в порівнянні даних стратегій. Ми вже казали вище, що такому прояву сприяє більша реальність одержання даного джерела коштів порівняно з іншими пасивами. Не даремно розуміння стратегії підтримання ліквідності банку за допомогою управління пасивами нерідко зводять до стратегії так званого “запозичення ліквідності”, найголовнішими джерелами якого виділяють міжбанківський кредит [7, с.417].

Поширенню підходів до використання міжбанківських джерел коштів в управлінні ліквідністю банку сприяла *концепція пріоритетних стосунків із клієнтами* [7, с.111], яка в багатьох країнах світу набула розвитку в 60-70-ті роки. Банківська практика переконливо довела необхідність надавати клієнтам усі кредити з допустимим рівнем ризику, які принесуть прибуток, навіть у разі дефіциту необхідних ресурсів. Якщо ж наявних коштів недостатньо, то банку слід виходити за їх придбанням на ринок МБК.

У сучасній міжнародній практиці відповідний погляд став панівним, що сприяє утвердженню його і в Україні. Правда, необхідною умовою застосування стратегії запозичення ліквідності є вільний доступ до міжнародних ринків МБК. З причини обмеження такого доступу більшість вітчизняних банків сьогодні зупиняє свій вибір на стратегії збалансованого управління ліквідністю – як за допомогою пасивів, так і активів. Проте національний міжбанківський кредитний ринок при цьому задіюється максимально.

Дрібні та середні банки (які переважають в Україні) хоч і менше сумарно, але частіше ніж великі користуються послугами ринку МБК. Їх діяльність слабо диверсифікована, а відповідно – більш уразлива при несподіваних діях клієнтури та сезонних коливаннях грошових потоків. Поряд з цим їм доводиться витримувати більш жорстку конкуренцію. Зрозуміло, що вони намагаються використати всі можливості, наприклад, для надання кредиту клієнтам, в тому числі залучаючи кошти на міжбанківському кредитному ринку. Останній по суті являється об'єктивно необхідною передумовою існування таких банків.

Крім розглянутої ролі ринку МБК в забезпеченні банків ліквідністю є підстави говорити про ще одну його роль, яка проявляється в *можливості збільшувати ресурсну базу банків для розширення їх активної діяльності*. Така двоїстість ролі ринку МБК базується на розподілі його на дві складові –

⁸ В тому числі й такої як неможливість вимоги кредитором дострокового повернення коштів, чого позбавлені депозитні та позичкові відносин. Як наслідок впевненість кредитоотримувача в стабільності залучених в позику ресурсів суттєво допомагає йому планувати їх використання.

ринок грошей і ринок капіталів. Якщо через ринок грошей задовольняються потреби банків у додатковій ліквідності, тобто в «коротких» грошах, то через ринок капіталів - у «довгих» грошах, тобто в капітальних ресурсах. Потреби банків в останніх формуються головню під впливом двох видів чинників: необхідності нарощування власної ресурсної бази банків, яка безпосередньо в українських банків є надто слабкою; активності зростання попиту на «довгі» гроші з боку клієнтів банків.

Разом з тим якщо наявність потреби банків у «довгих» грошах не викликає сумнівів, то рішення про необхідність виходу на ринок МБК з метою скористання його здатністю задовольняти відповідні потреби має бути зважено на недоліки відповідних банківських зобов'язань. Адже зазначена роль ринку МБК поряд із наданням банкам додаткових можливостей у розширенні ресурсної бази одночасно наражає їх на певні ризики, які можуть мати відчутні негативні наслідки. Перш за все слід враховувати, що міжбанківські кредити призводять до подорожчання ресурсів банку, оскільки є дорожчими за основні його ресурсні джерела - депозити господарюючих суб'єктів та домогосподарств, що відповідно зменшує прибутковість бізнесу. Крім того, значна питома вага міжбанківського кредиту у загальному обсязі боргових зобов'язань не сприяє їх диверсифікації. Оптимальне значення такої частки є біля 20% [9, с.98]. Інакше будь-які пертурбації на ринку МБК можуть поставити кредитотримувача у суттєву залежність від тих банків, які мають вільні ресурси і продають їх на ринку.

Звичайно бувають випадки, коли банки змушені звертатись на ринок МБК з причини обмеженого доступу до інших джерел капіталу. На жаль, тут нічим зарадити, й банківській системі приходиться пристосовуватись до існуючої дійсності, адже змінити її вона не в змозі. Але в її силах не сприяти кризовій ситуації переорієнтуванням на спекулятивні угоди (тобто арбітраж) на ринку МБК.

Арбітражні операції на ринку МБК мають мотивом спекулятивний прибуток за рахунок різниці між цінами купівлі і продажу кредитів (наприклад, на різних майданчиках) та за рахунок диференціації ставок за кредитами різної категорії строковості. Поряд з цим, арбітражні операції банків спричинюють зростання ставок за кредитами для кінцевих кредитотримувачів, що негативно характеризує ринок МБК.

Крім цього, арбітражні операції характеризуються високим ступенем ризику. Мультиплікація строку кредиту ускладнює прогнозування ситуації. Різкі амплітуди коливань ставок на ринку МБК можуть спричинити загальну невпевненість та ймовірність виникнення на ринку паніки.

Зосередження діяльності банку в сфері арбітражних операцій на ринку МБК призводить до збільшення системного ризику в банківській справі, який може спричинити глобальну міжбанківську кризу, а через крах банків - й загальноекономічну кризу.

На сучасному ринку МБК завдяки розвитку міжбанківських комунікацій відбувається істотне зниження можливостей банків з проведення арбітражної діяльності. Розповсюдження комп'ютерних та інформаційних технологій дозволяє всім учасникам ринку досить точно визначати його ємність та рівень цін, що суттєво знижує дохід від здійснення арбітражних операцій.

Проте економічні передумови для арбітражу з МБК взагалі не зникли. Вони підтримуються існуючими відмінностями в рівнях процентних ставок на міжнародних і національних ринках МБК. Найбільш очевидним останнім часом в Україні стає факт заробляння банками, що мають доступ до міжнародних ринків МБК, прибутків від спрямування відповідних коштів в середину банківської системи країни, яка потерпає від дефіциту ресурсів на внутрішньому грошовому ринку.

Проведений аналіз досі стосувався ролі МБК в діяльності банків-кредитотримувачів. Але не менш важливу роль МБК відіграє і в діяльності банків-кредиторів. Тому актуальним є дослідження цілей та факторів, які визначають **пропозицію** відповідних фінансових інструментів з боку банків і потреби останніх у виході на ринок у якості продавців.

Розібрана ситуація з арбітражними операціями дає можливість не повертатись до них, а зосередитись на міжбанківських кредитах, що надаються за рахунок небанківських джерел.

Звичайно, що **ключовою ціллю банків-кредиторів на ринку МБК**, як і на інших кредитних ринках, є *отримання прибутку*. Та в силу особливостей самого ринку МБК на ньому діє ряд специфічних чинників одержання прибутку, яких нема на інших ринках.

Справа в тім, що багато угод на ринку носить надто короткостроковий характер - до місяця, зі значною часткою взагалі одноденних. Цьому сприяє висока питома вага на ринку МБК попиту на гроші як миттєву ліквідність. Розміщення в МБК закумульованих для іншого використання, а до того часу вільних ресурсів, навіть на зовсім короткі строки, може стати додатковим джерелом доходу для банків. Подібні оборотки з «надто-короткими» грошима спонукаються досить низькою власною ризикованістю й в першу чергу з причини відносної надійності таких кредитотримувачів як банки. До того ж альтернативних варіантів розміщення не так вже й багато. Наприклад, валютний та фондовий ринки за спокійного розвитку такої можливості банкам не дають зважаючи на істотне обмеження допустимої строковості розміщення коштів, що лише тимчасово є вільними.

Зрозуміло, що зі збільшенням терміну міжбанківських кредитів починає діяти так зване «золоте банківське правило», яке встановлює взаємозалежність між ризиком та дохідністю активів. Відтоді, МБК поступається більш дохідним банківським активам, й слугує переважно для диверсифікації ризиків активних операцій банку.

З цього випливає **друга ціль виходу банків-кредиторів на ринок МБК** - *забезпечення*

диверсифікації їх активів, досягнення якої відіграє важливу роль в стабілізації банківської діяльності.

Разом з тим ефективність ролі ринку МБК в реалізації зазначеної цілі банків має певні межі, які обумовлюються оптимальним розміром питомої ваги міжбанківського кредиту серед інших банківських активів. Порушення принципу оптимального розміру МБК буде не просто заважати відповідному використанню цього інструменту в управлінні активами, а навіть привносити зворотній ефект - спричинення погіршення диверсифікації активних операцій банків.

Характерно, що іноді банки, навіть усвідомлюючи можливий руйнівний вплив надмірного захоплення проведенням активних операцій на ринку МБК, не зменшують частку цих операцій в силу якихось об'єктивних обставин. Так, до подібного банків може спонукати несприятлива економічна атмосфера, що проявляється в тимчасовій відсутності напрямків вигідного розміщення вільних ресурсів. Наприклад, кризовий стан вітчизняної економіки свого часу суттєво обмежував банківський перерозподіл ресурсів в реальний сектор економіки. Мала кількість надійних клієнтів⁹, особливо у невеликих банків, ускладнювала розміщення вільних коштів й вела до збільшення питомої ваги МБК у активах. В основі зацікавленості банків у цих операціях було керування принципом, що краще мати невеликі прибутки від міжбанківського кредитування, ніж наражатись на істотний ризик при кредитуванні в своїй більшості агонізуючого вітчизняного виробництва. На той самий результат працювали й нерозвиненість ринку цінних паперів України та недоступність для наших банків діяльності за межами країни.

Слід також відмітити, що **на макрорівні** роль ринку міжбанківських кредитів проявляється через зміну ситуації в інших сегментах грошового ринку та в економіці у цілому внаслідок перерозподілу грошових потоків в рамках всієї банківської системи.

Оскільки на ринок МБК впливають всі сегменти грошового ринку й він відчутно реагує на зміни у фінансовій сфері, то стан його кон'юнктури стає об'єктивним віддзеркаленням їх поточного стану. Аналіз ситуації на ринку МБК дозволяє визначити, з чим пов'язані коливання попиту та пропозиції грошей. По його стану можна робити висновки про стан в цілому економіки, що важливо для аналітичних досліджень на макроекономічному рівні.

По-друге, його аналіз є особливо цінним для здійснення прогнозів. Він є основою для прогнозування динаміки подальших змін інших індикаторів грошового ринку. Оскільки кризова ситуація в банківській системі починається передусім зі сфери МБК, на цій основі виявляється сформульована професором А.Косим "екстремальна властивість МБК в якості вибухового імпульсу

економічної кон'юнктури" [3, с.32]. Відтак, ставки МБК являються суттєвим **макроекономічним індикатором**.

Враховуючи зазначене, цілком закономірна увага до ринку МБК з боку центральних банків в розробці та реалізації їх монетарної політики. Кредитні операції центрального банку з банками другого рівня належать до методів державного управління і є інструментом впливу на економічні процеси. Безпосереднє регулювання грошового ринку за допомогою зазначеного інструменту здійснюється через створення умов, за яких посилюються чи послаблюються стимули економічних суб'єктів до певної поведінки. Такий ефект забезпечується зміною процентної політики й процедури проведення відповідних кредитних операцій центрального банку.

Окрім чисто фінансових цілей діяльністю на ринку МБК банки можуть виконувати й інші задачі, що стоять перед ними. Зокрема, одержувати досвід і нагромаджувати інформацію необхідні банку для роботи на інших сегментах грошового ринку або для переходу до нових видів фінансової діяльності.

Оскільки ринок МБК вчить оперативно реагувати на зміни ситуації на грошовому ринку, він надає банкам можливість відпрацювати багато методів та отримати різноманітні навички банківського менеджменту в режимі системного підходу, сприяє ефективному поєднанню різних видів банківських операцій. Вочевидь, що практика з МБК може легко бути трансформована в діяльність по іншим міжбанківським операціям, наприклад, пов'язаним з хеджуванням, здійсненням клірингових розрахунків тощо. Ринок МБК сприяє також створенню різноманітних міжбанківських об'єднань, посиленню прозорості банківської діяльності, поліпшенню співробітництва банків.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження встановлено, що для кредитоотримувачів основними факторами виходу на ринок МБК є здатність останнього бути одним з найзручніших джерел забезпечення ліквідності банків та можливість через ринок МБК збільшити ресурсну базу банків для розширення їх активної діяльності. В свою чергу для кредиторів основними факторами виходу на ринок МБК є отримання прибутку та забезпечення диверсифікації активів. Разом з тим обґрунтовано також роль ринку МБК як макроекономічного індикатора, як інструмента впливу центрального банку на економічні процеси та як засобу, що забезпечує банкам досягнення багатьох не фінансових цілей.

Отже, функціонування ринку МБК забезпечує банкам досягнення багатьох цілей, які виходять за межі простого розміщення коштів або пошуку джерел ресурсів. Завдяки цьому ринку відбувається подальше поглиблення перерозподілу ресурсів через механізм фінансового посередництва, досягається зміцнення і скоординованість зв'язків між банками, що діють на економічних засадах, і тим самим підвищують адекватність функціонування банківської системи потребам розвитку економіки в умовах ринку. Це дає підстави розглядати ринок МБК як

⁹Тут і надалі в оперуванні поняттям «клієнти банків» ми виходимо з його бухгалтерського розуміння під яке не підпадають такі контрагенти банків як інші банки [див. 10]. До цього нас спонукає відокремлення останніх в банківській статистиці, якою ми користуємось в дослідженні.

специфічний, суто економічний елемент інфраструктури банківської системи. З розвитком в Україні ринкових відносин його прояв неухильно розширюється.

Список використаних джерел

1. Гроші та кредит: підручник / [М.І. Савлук, А.М.Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; за заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
2. Деньги, кредит, банки: учебник / Под ред. О.И. Лаврушина. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: Финансы и статистика, 2003. – 464 с.
3. Косой А.М. Межбанковский кредит / А.М. Косой // Деньги и кредит. - 2000. - № 2 - С. 31-39.
4. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні: постанова Правління НБУ: затверджена 11.12.2014 № 806: за станом на 23.11.2015 р. / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>
5. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів: постанова Правління НБУ: затверджена 08.09.2011 № 306: за станом на 23.11.2015 р. / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11>
6. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: постанова Правління НБУ: затверджена 03.12.2003 р. № 516: за станом на 23.11.2015 р. / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
7. Про обіг векселів в Україні: закон України: прийнятий 5.04.2001 р. № 2374-III: за станом на 23.11.2015 року / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
8. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / Примостка Л.О. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
9. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А.М. Герасимович, М.Д. Алексєєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.]; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: постанова Правління НБУ: затверджена 17.06.2004 р. № 280: за станом на 23.11.2015 р. / Національний банк України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
11. Остапчук Я. Уніфікація правового та економічного визначення кредиту / Я. Остапчук // Економіст. - 2008. - №3. - С. 42-44.
12. Остапчук Я. До питання уніфікації визначення кредиту / Я. Остапчук // Економіст. - 2008. - №4. - С. 69-71.
13. Остапчук Я.М. Вплив визначення банківського кредиту на його класифікацію / Я.М. Остапчук // Фінанси, облік і аудит: Зб. наук. пр. - К.: КНЕУ, 2008. - Вип. 11 - С. 123-130.

ПАНЧЕНКО

Марія Олександрівна
mary1@ukr.net

УДК 657.6

КАДРАН

Юлія Костянтинівна
juliakadran@gmail.comКОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
ПРОДУКЦІЇ МОЛОКОПЕРЕРОБНОГО
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИCOMPETITIVENESS OF DAIRY INDUSTRY
OF UKRAINEк.е.н., доцент кафедри
менеджменту, Одеський
національний політехнічний
університетстудентка Одеського
національного політехнічного
університету

Стаття присвячена визначенню змісту та суті конкурентоспроможності продукції в молокопереробній галузі України. В статті обґрунтована необхідність впровадження таких заходів, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності продукції молокопереробного підприємства.

Статья посвящена определению содержания и сути конкурентоспособности продукции в молокоперерабатывающей отрасли Украины. В статье обоснована необходимость внедрения таких мероприятий, способствующих повышению конкурентоспособности продукции молокоперерабатывающего предприятия.

The article is devoted to defining the content and essence of competitive products in the dairy industry of Ukraine. In the article the need for such measures, thereby increasing the competitiveness of the dairy products company, is grounded.

Ключові слова: молокопереробний комплекс, підприємство, конкурентоспроможність продукції, якість

Ключевые слова: молокоперерабатывающий комплекс, предприятие, конкурентоспособность продукции, качество

Keywords: dairy industry, enterprise, competitiveness, quality

ВСТУП

Розвиток економічних відносин вимагає від вітчизняних виробників випускати конкурентоспроможну продукцію. Але вітчизняні підприємства знаходяться в тяжкому фінансовому становищі, що зумовлене низьким рівнем застосування новітніх технологій, невеликими обсягами інвестицій, низькою кваліфікацією менеджерів та ін.

Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах подальшого розвитку економіки пов'язана, насамперед, з розробкою системи управління конкурентоспроможністю. Завоювання й утримання конкурентних переваг – ключові фактори успіху підприємства в конкурентній боротьбі. Від успішного вирішення проблем підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції залежить не лише покращення фінансового стану українських підприємств, а й економічна безпека країни.

Питання конкурентоспроможності продукції досліджували такі провідні вчені, як Портер М., Котлер Ф., Фатхутдінов Р., Примак Т.О., Загородній А.Г., Холодний Г.О. та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності конкурентоспроможності продукції молокопереробного комплексу та розробка пропозицій,

щодо підвищення конкурентоспроможності продукції молокопереробного підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, статистичні дані та Міжнародні стандарти, зокрема: ISO 9000 (система управління якістю), ISO 14000 (екологічний менеджмент).

РЕЗУЛЬТАТИ

Конкурентоспроможність товару – це властивість продукції, що виражає її здатність бути реалізованою споживачем на конкретному ринку у визначений період. Рівень конкурентоспроможності продукції визначає відмінність аналізованої продукції від продукції конкурентів, що існують на даному ринку, а також від продукції тих, що прагнуть потрапити на нього [1]. Кожен продукт або послуга мають певну споживачську цінність, тобто наскільки вони можуть задовольняти потреби споживачів. Чим вище цей рівень, тим більш конкурентоспроможну продукцію випускає підприємство [2].

Для того, щоб товар був конкурентоспроможним, він має відповідати критеріям оцінки споживачів конкретного ринку в конкретний час. Те, що потрібне споживачу сьогодні, може стати абсолютно непотрібним уже завтра через зміну моди або

внаслідок появи нового технічного рішення. Купуючи щось, споживач знаходить необхідний товар серед аналогічних, тобто вибирає такий, що найбільше задовольняє його потреби [3].

Одна з найважливіших задач підприємства і країни в цілому, досягнення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку. Останнє є надзвичайно актуальним на сьогоднішній день, оскільки перед вступом України до Світової організації торгівлі вітчизняним товаровиробникам необхідно ретельно підготуватися до завоювання світового ринку та відкриття для себе нових можливостей.

Вступ України до СОТ та посилення міжнародної конкуренції актулізували проблему підвищення рівня конкурентоспроможності харчової промисловості. Одним з основних засобів підвищення ефективності та стійкого розвитку харчових підприємств є організаційно-економічний механізм управління, що забезпечує дієвий вплив на фактори виробництва, стан яких обумовлює результат діяльності підприємства [4].

Особливої гостроти проблема забезпечення конкурентоспроможності набуває для підприємств харчової промисловості. Через високі вимоги до якості продукції цієї галузі, неякісний менеджмент, низьку активність й ефективність інноваційної діяльності, недосконалість бізнес-процесів та інші причини велика кількість харчових підприємств виявились не готовими до адекватної активної поведінки на ринку [5].

Харчова промисловість є основною переробною ланкою агропромислового комплексу України. До її складу належать такі галузі, як: м'ясна, молочна, борошномельно-круп'яна, консервна, олійна, цукрова, і крохмале-патокова галузі.

Розглянемо детальніше молокопереробну галузь.

Молочна галузь належить до провідних у харчовій та переробній промисловості та формує привабливий за обсягами виробництва ринок. Це безпосередньо пов'язано з тим, що продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Частка витрат на молочні продукти становить 15 % від загальних витрат на харчування. Молокопромисловий комплекс - це один із найважливіших агропромислових комплексів України. З одного боку, важелів цієї галузі є трудомісткість молочного скотарства, з іншої - необхідність забезпечення населення молочною продукцією, а молокопереробні підприємства - сировиною.

Проблема перспектив розвитку та функціонування молокопереробної галузі завжди є надзвичайно актуальною. Оскільки саме молочні продукти і молоко є особливо цінними та незамінними продуктами харчування, особливо для осіб похилого віку і дітей.

У молокопереробній галузі нараховують близько 300 підприємств, 80 з яких виробляють приблизно 90 % суцільномолочних товарів. Лідерами у виробництві всіх молочних продуктів є Вінницька, Хмельницька, Житомирська, Чернігівська області [6].

Молочні продукти традиційно є одними із основних продуктів харчування населення України, їх споживає 97 % міського населення країни. Серед молочних продуктів лідерами споживання є:

- сметана - 90 %;
- кефір - 82 %;
- твердий сир - 82 %;
- менше вершкове масло - 67%;
- сир домашній - 63 %;
- ряжанка - 60 % [7].

Протягом 2007-2012 рр. спостерігалось різке зниження обсягів виробництва молочної продукції в Україні. Особливо суттєвим падіння обсягів виробництва було у 2008-2009 рр., у період економічної кризи. Це наводить на висновок, що обсяги збуту харчової продукції прямо пропорційно залежать від економічної стабільності і рівня доходів населення [6].

Загалом же, таке падіння виробництва молочної продукції, на нашу думку, спричинено дією таких основних чинників:

- якість і структура сировинної зони – нестача сировини через скорочення поголів'я корів.

Результати проведених розрахунків засвідчують наявність тенденції до зменшення поголів'я корів у сільському господарстві – за досліджений період воно зменшилось більше, ніж у п'ять раз по Україні.

При цьому, це зменшення мало місце за рахунок сільськогосподарських підприємств, хоча й по господарствах населення також спостерігається зменшення поголів'я корів за 2008-2012 рр. За цей же період у поголів'ї корів України за останні 10 років практично не змінилась і становить в середньому 5,5%.

- зниження попиту на молочну продукцію в зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення області, зокрема сільських районів. (таблиця 2).

Таблиця 1

Динаміка поголів'я корів в Україні

Поголів'я корів, тис. гол	Роки						2012 р. у % до 1990 р.
	1990	2008	2009	2010	2011	2012	
Всього	25194,8	5490,9	5079	4826,7	4494,4	4425,8	17,57
В тому числі:							
Сільськогосподарських підприємств	21664,5	1926,8	1720,1	1627,1	1526,4	1510,6	6,97
Господарствах населення	3530,3	3564,1	3358,9	3199,6	2968,0	2915,2	82,58

Таблиця 2

Рівень споживання молока та молочних продуктів на 1 особу за рік (кг) в Україні у 2000-2012 рр.

Область	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2012 до 2000, %
Норма споживання	380						
Україна	199,1	213,8	237,6	229,2	226,8	235,2	118,1
% до норми споживання	52,39	56,26	62,53	60,32	59,68	61,89	118,1

Особливого загострення молочний ринок зазнав у осінньо-зимовий період. Це стало результатом дефіциту кількості молочної сировини. Саме це було основним критерієм, який спричинив значний "стрибок" цін на молочні товари.

На нашу думку, споживання молока в Україні стримує низький рівень доходу українців, низька якість вітчизняної продукції і, як результат, втрата довіри споживачів до такої продукції. До тих пір, поки не буде об'єктивного контролю і відповідальності за систематичний випуск фальсифікату (додавання в харчові продукти інгредієнтів, небезпечних для здоров'я людини), буде існувати недовіра споживачів до виробників [8].

На протязі уже декількох років підряд обговорюється питання якості молока-сировини в Україні. Зрозуміло, що для покращення якості молока необхідні сучасні модернізовані молочні ферми, на яких набагато простіше і доступніше проконтролювати якість молока, чим сировину-молоко, яке надходить від приватного сектора. Але до сих пір в цьому напрямі нічого не робиться.

Україна визначила стратегічний курс на європейську інтеграцію, тому і молочна галузь має працювати за європейськими законами та нормами. Для кожної країни ЄС для виробників молока встановлені квоти на його виробництво та реалізацію, молоко винятково високої якості, відповідає суворим санітарно-гігієнічним вимогам. В Україні система управління якістю HACCP та ISO впроваджена тільки на 37 молокопереробних підприємствах України.

Наближення закупівельних цін на молоко в Україні до рівня європейських найближчим часом є нереальним через низьку купівельну спроможність населення. Зрозуміло, що регулювання вітчизняного ринку молока відповідно до вимог ЄС має відбуватися раніше вступу України до цієї організації. Більшість з них почнуть діяти паралельно з декларуванням намірів вступу до ЄС.

Аналіз стану ринку молока та молочних продуктів України дає підстави стверджувати про складність умов функціонування підприємств молокопереробного підкомплексу.

Основним чинником зниження конкурентоспроможності підприємств та конкурентоспроможності молочної продукції на внутрішньому ринку є якість молока-сировини, що прямо пов'язаний з якістю продукції молокопереробних підприємств.

На матеріалах сільськогосподарських підприємств Одеської області, які виробляють і реалізують молоко, визначено рівень конкурентоспроможності молочної галузі. Конкурентоспроможність продукції характеризується інтегральним показником,

розрахунок якого передбачає певні етапи і аналіз ринку з метою вибору бази для порівняння і визначення рівнів конкурентоспроможності товару: вибір системи порівняльних економічних показників для молочної продукції; розрахунок одиничних показників конкурентоспроможності молока і переведення їх у відносні величини (коефіцієнти); визначення інтегрального показника конкурентоспроможності молока у кожному господарстві даної сукупності [5].

Для оцінки рівня конкурентоспроможності виробництва молока використана інформація, що характеризує корисний ефект (удій молока від однієї корови); сукупні витрати на одну корову, щоб одержати відповідний корисний ефект; ефективність (вихід молока на 1 грн витрат); ціну реалізації 1 ц молока. На основі системи розрахованих коефіцієнтів визначено конкурентоспроможність виробництва молока у кожному господарстві відносно середньогалузевого рівня

Проведений аналіз свідчить, що лише 2 сільськогосподарських підприємства Ізмайльській молокозавод та Балтський молочноконсервний комбінат, забезпечують конкурентоспроможність виробництва молока і мають інтегральний показник конкурентоспроможності, що наближений до 1. Особливо високим рівнем конкурентоспроможності виробництва молока відзначається Ізмайльській молокозавод.

Відповідно до результатів аналізу ринку молока і молочних продуктів та умов функціонування переробних підприємств, на нашу думку, є підстави наголошувати на доцільності розробки комплексу науково обґрунтованих економічних, організаційних антикризових заходів щодо підвищення конкурентоспроможності та розвитку підприємств молокопереробного підкомплексу [9].

ВИСНОВКИ

Для підвищення конкурентоспроможності продукції молокопереробного підприємства можна запропонувати такі заходи загального та спеціального характеру:

- ефективний контроль і постійне відновлення виробничої складової, застосування сучасних техніки й технологій на виробництві;

- управління вхідними та вихідними інформаційними потоками (про стан ринку, діяльність конкурентів, потреби і бажання споживачів) для більш ефективного прийняття рішень;

Таблиця 3

Конкурентоспроможність виробництва молока у господарствах Одеської області

Завод	Корисний ефект-удій молока від 1 корови		Витрати на 1 корову		Ефективність -вихід молока на 1 грн витрат		Ціна реалізації 1 л молока		Конкурентоспроможність відносно середнього лузевого рівня
	л	Кк	грн	Кв	л	Ке	грн	Кц	
Одеський міський молокозавод N1	4465	0,91	5130	0,71	0,84	1,29	204,13	1,11	0,80
Ананьєвського молокозавода (ООО «Агроком»	3810	0,78	5791	0,80	0,59	0,91	174,99	0,95	0,69
Вапнярський молокозавод	3363	0,69	6237	0,86	0,45	0,69	184,68	1,00	0,65
Ізмаїльський молокозавод	6518	1,33	9212	1,28	0,87	1,34	150,19	0,81	0,95
Балтський молочноконсервний комбінат	6358	1,30	9691	1,34	0,5	0,77	207,83	1,13	0,91
В середньому	4902,8	1	7212,2	1	0,65	1	184,364	1	0,8

- розробка довгострокових і короткострокових стратегій, планування й прогнозування діяльності, поліпшення системи управління підприємством;

- вдосконалення організації виробництва і праці, методів технічного контролю, підвищення кваліфікації кадрів, дотримання технологічної і виробничої дисципліни, забезпечення загальної культури виробництва.

- розвиток молочної худоби, що сприятиме поглибленню спеціалізації в скотарстві, пристосованому до умов, що склались в окремих природно-економічних зонах;

- з метою забезпечення виробництва молока та молокопродуктів необхідно прискорити процес впровадження на молокопереробних підприємствах систем менеджменту, що побудовані згідно з міжнародними стандартами, зокрема: ISO 9000 (система управління якістю); ISO 14000 (екологічний менеджмент); ISO 22000 HACCP), що забезпечують довіру споживачів, відповідно, підвищення конкурентоспроможності;

- підвищення рівня професійної підготовки вітчизняних спеціалістів аграріїв;

- наявність надійних правил на ринках аграрної продукції і зменшення рівня державного втручання на агробізнес, але посилити державний контроль нагляд за безпечністю та якістю продукції тваринництва з дотриманням вимог, що встановлені при відборі проб продукції та проведенні досліджень

Список використаних джерел

1. Шпаганко А. Про сутність поняття "стратегічна конкурентоспроможність" / А. Шпаганко // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 45–49.

2. Сопільник Л.І., Колодійчук А.В. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств. Науковий вісник НЛТУ. 2009. – № 19.8. – 2009. – с.183-187

3. Магомедов Ш. Ш. Конкурентоспособность товаров: Учеб. пособие/ Ш.Ш.Магомедов. – М.:Дашков и К, 2003. – 293 с.

4. Ушкаренко Ю.В. Особливості ефективного функціонування організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємств харчової промисловості / Ю.В. Ушкаренко, В.В. Петлюченко // Економіка Крима. - 2013. - № 2. - С. 155-157.

5. О.М. Коваленко, канд. екон. наук, доц., ОНПУ /О.М. Коваленко // Праці Одеського політехнічного університету. - 2011.- Вип. 1(35).

6. Офіційний сайт Головного управління статистики України [Електронний ресурс].- <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Костромина М. Портрет современного украинского потребителя молочных продуктов / М. Костромина // Молочный бизнес – 2011. IV Всеукр. конференция с международным участием 24–25 ноября 2011 г.

8. Ярмач А. Тенденции мирового рынка молока через призму украинских реалий/ А. Ярмач // Молочный бизнес 2011.

9. Данилевська-Жугунісова О.Є. Аналіз тенденцій розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України [Текст] / О.Є. Данилевська-Жугунісова // Формування ринкових відносин в Україні. 2011. No 1. С. 99 – 101.

КАЛАТ

УДК 338.24:339.2

Ярослава Ярославівна
syaya@ukr.net

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

EUROREGIONAL COOPERATION IMPACT FACTORS ON ECONOMIC SECURITY OF THE UKRAINIAN REGIONS

м.н.с. сектору проблем
трансграничного спів-
робітництва ДУ
"Інститут регіональ-
них досліджень імені
М.І. Долишнього НАН
України"

У статті розглянуто та систематизовано чинники впливу єврорегіонального співробітництва на економічний розвиток та економічну безпеку прикордонних регіонів України. На основі класифікаційних підходів до групування чинників трансграничного співробітництва та специфіки функціонування й особливостей єврорегіонального співробітництва автором виділено такі групи чинників впливу єврорегіональної взаємодії на економічну безпеку регіону: фінансово-економічні; інфраструктурні; інформаційно-комунікаційні; організаційно-інституційні; інтеграційні; міжнародно-політичні чинники. Така класифікація дозволяє визначити та спрогнозувати позитивні і негативні тенденції розвитку єврорегіонального співробітництва.

В статье рассмотрены и систематизированы факторы влияния еврорегионального сотрудничества на экономическое развитие и экономическую безопасность приграничных регионов Украины. На основании классификационных подходов к группировке факторов трансграничного сотрудничества, специфики функционирования и особенностей еврорегионального сотрудничества, автором выделены следующие группы факторов влияния еврорегионального взаимодействия на экономическую безопасность региона: финансово-экономические; инфраструктурные; информационно-коммуникационные; организационно-институциональные; интеграционные; международно-политические. Такая классификация позволяет определить и спрогнозировать положительные и отрицательные тенденции развития еврорегионального сотрудничества.

The impact factors of Euroregional cooperation on economic development and economic security of the border regions of Ukraine have been considered and systematized in the article. On the basis of classification approaches to grouping cross-border cooperation factors and specific features of functioning and peculiarities of Euroregional cooperation the author has identified the following groups of the impact factors of Euroregional interaction on the economic security of the region: financial and economic; infrastructural; information and communicational; organizational and institutional; integrative; international and political factors. This classification makes it possible to determine and predict the positive and negative trends of Euroregional cooperation development.

Ключові слова: трансграничне співробітництво, єврорегіональне співробітництво, економічна безпека регіону, чинники впливу єврорегіонального співробітництва, прикордонний регіон

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегиональное сотрудничество, экономическая безопасность региона, факторы влияния еврорегионального сотрудничества, приграничный регион

Keywords: cross-border cooperation, Euroregional cooperation, economic security of region, impact factors of Euroregional cooperation, border region

ВСТУП

Єврорегіональне співробітництво, яке є засобом досягнення стабільного економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки прикордонних територій, в рамках кожного окремого єврорегіону, а також у регіонах учасників того ж єврорегіону, розвивається не однаково. Відповідно й вплив єврорегіонального співробітництва на регіональний

розвиток і економічну безпеку прикордонних регіонів є різний та залежить від певних внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують передумови для цього.

В наукових дослідженнях зарубіжних і українських вчених визначено і систематизовано чинники, які впливають на активізацію і розвиток трансграничного співробітництва, а також створення і функціонування єврорегіонів. Так, Коморніцкі Т.

зазначає, що чинниками, які найчастіше детермінують розвиток транскордонного співробітництва, є: географічні, економічні, соціокультурні, мовні, інституційні та міжнародно-політичні чинники [1, с. 158].

Німецький вчений Роберт Книппшилд (Robert Knippschild) поділяє фактори впливу на транскордонне співробітництво в просторовому розвитку на екзогенні (розмір транскордонного регіону співробітництва; досвід співпраці в окремих містах і регіонах, які беруть участь у співпраці; необхідність співпраці в конкретних містах і регіонах; відмінності в адміністративних структурах; наявність транснаціональних організацій і нормативно-правової бази; мова, національні упередження та культурні відмінності) і ендогенні (транзакційні витрати, власні фінансові ресурси і розподіл співфінансування; мета, цілі і очікування від співпраці; учасники, їх компетенція і задіяні людські ресурси; структура і управління процесів взаємодії). І зазначає, що основними з них є: безперервна довгострокова перспектива співпраці; адекватна мета та спільна стратегія співробітництва; основні дійові особи в адміністрації і політиці; координаційний офіс; стартове доступне фінансування [2].

Український науковець Мікула Н.А. також виділяє дві групи чинників розвитку транскордонного співробітництва, але класифікує їх за характером сприйняття на об'єктивні (потреба в користуванні спільними природними ресурсами; необхідність в об'єднанні для вирішення спільних проблем; реалізація єдиної політики просторового облаштування на Європейському континенті) і суб'єктивні (можливості підвищити соціально-економічний та екологічний розвиток прикордонних територій, залучити фінансові ресурси із структурних фондів ЄС та інших міжнародних структур, покращити якість життя мешканців прикордоння; формування транскордонного простору в межах транскордонного регіону) [3, с. 68].

Також існують й інші підходи до визначення чинників розвитку транскордонного співробітництва (фактори передумов [4], фактори розвитку транскордонного співробітництва в бізнес сфері [5], фактори створення і розвитку інших форм транскордонного співробітництва [6] тощо), проте, мало дослідженими залишаються чинники впливу євро регіонального співробітництва на економічну безпеку регіону. Тому доцільним буде узагальнити та систематизувати чинники, як прямого, так і непрямого впливу євро регіонального співробітництва на економічний розвиток і економічну безпеку прикордонних регіонів, що дасть змогу вчасно зреагувати на можливі ризики і загрози та вжити необхідні заходи, щодо їх послаблення чи нейтралізації або ж стимулювання їх позитивної дії.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні та систематизації чинників впливу євро регіонального

співробітництва на економічний розвиток та економічну безпеку прикордонного регіону.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження застосовано теоретичний науковий метод, методи порівняння та теоретичного узагальнення, методи моделювання і систематизації даних тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як відомо, «чинники - це рушійна сила, суттєва причина, обставина, що впливає на певний процес або явище та змінює рівень і динаміку продуктивності» [7, с. 151].

Вплив чинників євро регіонального співробітництва на економічну безпеку регіону, перш за все зумовлений розвитком євро регіонального співробітництва та соціально-економічним розвитком прикордонних територій. По-перше, рівень впливу євро регіонального співробітництва залежить від рівня його розвитку: при низькому розвитку євро регіонального співробітництва його вплив на прикордонні регіони слабкий або ж відсутній, а при вищому – відбуваються позитивні зміни у соціально-економічному розвитку прикордонних територій. По-друге, розвиток євро регіонального співробітництва формується під впливом суб'єктивного розуміння і сприйняття його місця та ролі центральними, регіональними та місцевими органами влади, що є визначальним для формування його впливу. По-третє, чим вищим є рівень соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, то тим більший існує потенціал для розвитку євро регіонального співробітництва. Зокрема, наявність більшого обсягу власних фінансових ресурсів дозволяє реалізовувати більше власних та спільних цілей, завдань і проектів, а більш привабливе економічне середовище сприяє залученню більшого обсягу інвестицій. Крім того, за умови високого рівня соціально-економічного розвитку є менша ймовірність відтоку грошей, капіталу і трудових ресурсів у більш сприятливе середовище.

Загалом євро регіональному співробітництву притаманні, як внутрішні так і зовнішні чинники, які формуються на різних рівнях економічної системи, тобто нано- (рівень особи), мікро- (рівень підприємства) і мезорівнях (рівень регіону). Зазначені чинники прямо впливають на економічну безпеку регіону на мезорівні та опосередковано - через нано- і мікрорівні (див. рис. 1). Зокрема, непрямий вплив здійснюється і на рівні держави, тобто макрорівні.

З огляду на класифікаційні підходи до групування чинників транскордонного співробітництва та специфіку функціонування та особливості євро регіонального співробітництва можна виділити такі групи чинників впливу євро регіонального співпраці на економічну безпеку регіону:

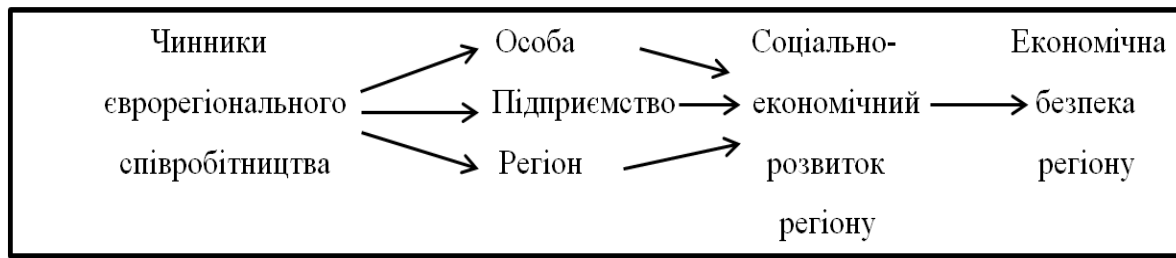

Рис. 1. Вплив єврорегіонального співробітництва на економічну безпеку регіону [авторська розробка]

- фінансово-економічні;
- інфраструктурні;
- інформаційно-комунікаційні;
- організаційно-інституційні;
- інтеграційні;
- міжнародно-політичні чинники.

До групи *фінансово-економічних чинників* можна віднести рівень розвитку єврорегіонального співробітництва, який є основним внутрішнім чинником впливу прямої дії мезорівня на економічну безпеку регіону в умовах транскордонної взаємодії.

До цієї ж групи слід віднести можливості підвищення конкурентоспроможності в контексті єврорегіонального співробітництва. Так, в умовах єврорегіональної співпраці та підтримки її на рівні регіональної політики ЄС центри конкурентної боротьби переміщуються на рівень єврорегіонів, «оскільки тут формуються нові центри привабливості для реалізації інноваційних проектів та вкладення інвестицій» [8, с. 234]. Передусім, «єврорегіони помагають розвитку міст і сіл» [9] прикордонних регіонів та підвищенню рівня їх конкурентоспроможності. Підвищення конкурентоспроможності в рамках єврорегіонального співробітництва може відбуватися шляхом розвитку однієї сфери господарської діяльності, найчастіше туристичної, або ж через підвищення популярності регіону тощо.

На мікрорівні економічна безпека прикордонного регіону забезпечується шляхом розвитку малого і середнього бізнесу, а на нанорівні – розширенням кількості робочих місць. Ці фактори можна віднести до внутрішніх чинників фінансово-економічної групи, які в умовах транскордонної взаємодії набувають нових властивостей для свого розвитку.

До чинників фінансово-економічної групи зовнішнього впливу слід віднести: МТД, наявність і забезпечення доступу до ресурсів структурних фондів ЄС і інших країн (мезорівень); можливості залучення інвестицій, скорочення трансакційних витрат (мікрорівень); забезпечення ГО доступу до фондів ЄС.

Фінансові ресурси, які залучаються в рамках єврорегіонального співробітництва, переважно направляються для реалізації спільних проектів прикордонних суміжних регіонів, що є спільним механізмом вирішення проблем та підняттям конкурентоспроможності регіонів. Одне із завдань єврорегіонів полягає у забезпеченні доступу до цих фінансових ресурсів учасникам і суб'єктам єврорегіонального співробітництва.

До зовнішніх і внутрішніх *інфраструктурних чинників* можна віднести розвиток транспортної, прикордонної, ринкової, соціальної, інституційної інфраструктури, а також організованість прикордонної торгівлі і доступність кордону.

Інфраструктурне забезпечення має важливе значення для ефективного розвитку регіональної економіки. Так, із розвитком науково-технічного прогресу чітко проявилася пряма залежність темпів зростання і ефективності виробництва від рівня розвитку інфраструктури: без розвитку інфраструктури знижується ефективність функціонування сільськогосподарських і промислових підприємств і навпаки – інфраструктурне забезпечення майже не приносить прибутку інвестору, але примножує прибутки товаровиробників. Саме тому переважна більшість інфраструктурних підприємств перебуває у власності держави, яка і здійснює капіталовкладення [10, с. 7].

В єврорегіональному співробітництві велика частина проектів розробляється з метою покращення інфраструктурного забезпечення, передусім, прикордонної і транспортної інфраструктури. Для прикладу, протягом 2007-20013 років на розвиток інфраструктури в прикордонних регіонах України в розрізі 13 проектів було виділено фінансових ресурсів на суму 19,462 млн. євро.

До групи *інформаційно-комунікаційних чинників*, розвиток яких переважно позитивно впливає на рівень економічної безпеки, нами віднесено такі чинники, як: розширення і взаємодія на рівні особистих і родинних контактів, розширення кола партнерів, обмін інноваційним досвідом, інформаційне забезпечення та підтримка учасників і суб'єктів єврорегіонального співробітництва, міжрегіональна комунікація і переймання досвіду.

На наше переконання, ці чинники є важливим фактором підвищення рівня активності учасників і суб'єктів єврорегіонального співробітництва в прикордонних регіонах. Зокрема, простота, доступність і зрозумілість будь-якого процесу спонукає до у часті в ньому все більшої кількості учасників. Так і в транскордонному співробітництві – інформаційне забезпечення і підтримка зі сторони транскордонних структур, поступове нівелювання бар'єрної функції кордону знімають перешкоди та відкривають можливості для залучення більшої кількості учасників взаємодії в транскордонному регіоні.

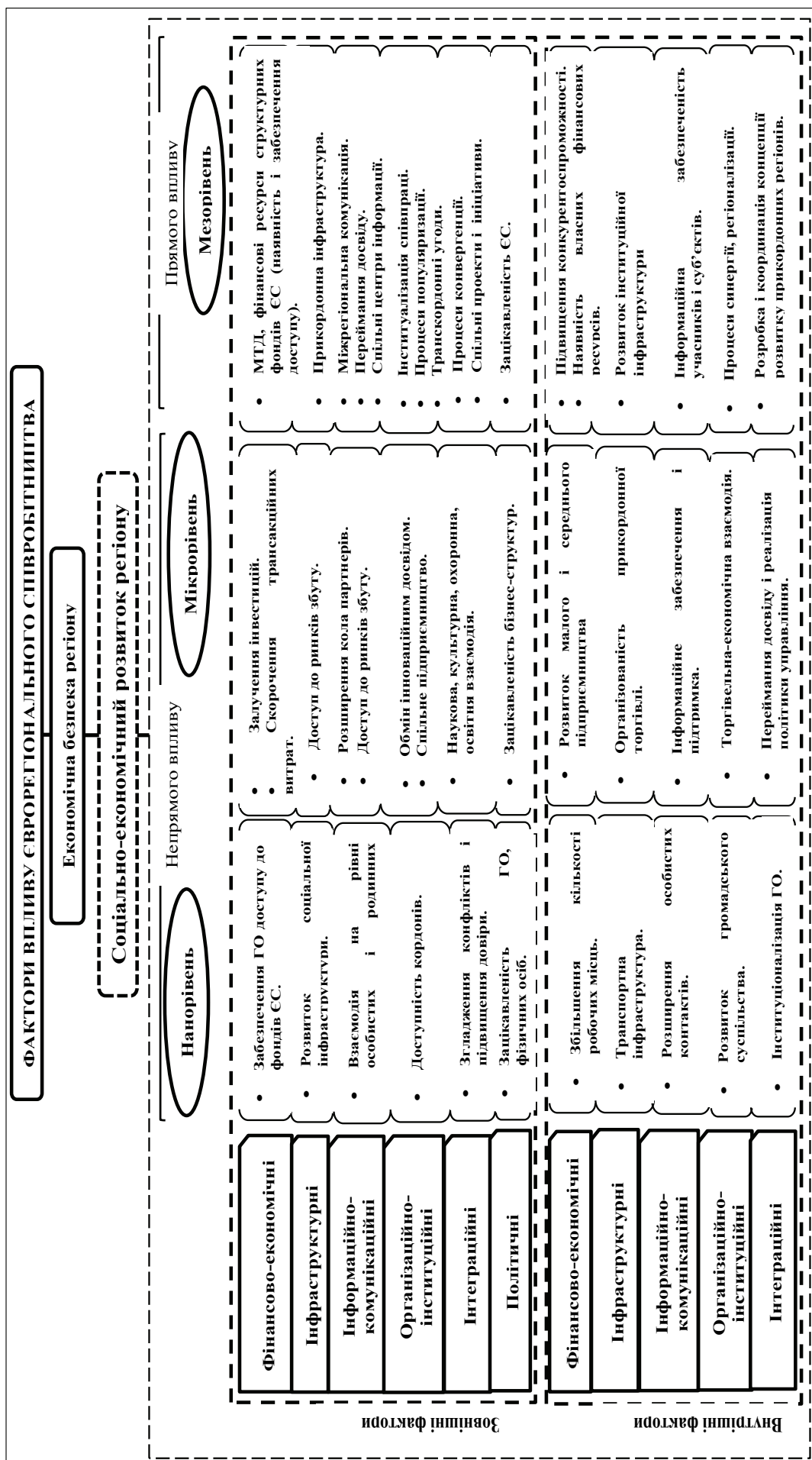

Рис. 2. Систематизація факторів впливу єврорегіонального співробітництва на економічний розвиток і економічну безпеку прикордонних регіонів
[авторська розробка]

Наступна група – *організаційно-інституційні чинники*, складається із чинників, які формують «каркас» для розвитку єврорегіонального співробітництва, а їх ефективність полегшує та пришвидшує цей процес. До них можемо віднести: зовнішні чинники - транскордонні угоди, процеси популяризації, інституціоналізація співпраці, спільне підприємництво, дозвольні документи; внутрішні чинники – розробка і координація концепції розвитку прикордонних регіонів, реалізація політики управління, розвиток громадського суспільства.

Зокрема, інституціоналізація співпраці є однією з основних характеристик єврорегіонального співробітництва. Єврорегіон є інституціоналізованою структурою транскордонного співробітництва разом із ЄУТС і ОЕС. Така інституціоналізація партнерства є засадою стійкості та спадкоємності, в основі якої лежить сприятливе нормативно-правове середовище. Також одним із елементів інституціоналізації є транскордонні угоди, стратегії, програми, концепції тощо.

А от чинник доступності кордону є формуючим фактором єврорегіонального співробітництва і фактором його ж впливу на регіональний розвиток та економічну безпеку прикордонних регіонів. Так, від доступності кордону залежить простота і легкість застосування господарських механізмів взаємодії в рамках єврорегіонального співробітництва. Зокрема, спрощені процедури перетину кордону пришвидшують взаємодію не тільки між учасниками єврорегіонів, але й розширюють простір для господарської діяльності і задоволення життєвих потреб мешканців прикордонних регіонів. Крім того, спрощується співпраця між суб'єктами господарювання юридичними і фізичними особами різних країн. Тобто цей чинник передусім сприяє вільному спілкуванню суб'єктів транскордонного простору та має вплив на нано- і мікрорівні. Поряд з цим, вплив цього чинника характеризується такими факторами, як візовий режим, процедура перетину кордону, наявність прикордонної інфраструктури та її пропускна здатність, система дозвольних документів тощо.

До групи *інтеграційних чинників* впливу єврорегіонального співробітництва на економічну безпеку, насамперед, відноситься чинник посилення взаємодії прикордонних територій сусідніх країн, які є учасниками цього процесу. А інші чинники, такі як: наукова, культурна, освітня взаємодія, торгівельна взаємодія, згладження конфліктів і підвищення довіри, розвиток громадського суспільства, чинники конвергенції економіки, синергії, регіоналізації є результатом такої взаємодії. Загалом, всі ці чинники сприяють інтеграції суміжних прикордонних регіонів в умовах транскордонної взаємодії.

Чинник інтенсивності взаємозв'язків регіонів в рамках єврорегіонального співробітництва має позитивне і негативне забарвлення. Так, високий ступінь інтенсивності зв'язків, який проявляється через зростання обсягів прикордонної торгівлі, збільшення взаємних інвестицій, розвиток туризму, облаштування спільної прикордонної інфраструктури

тощо, свідчить про можливе використання суб'єктами та учасниками єврорегіонального співробітництва транскордонного потенціалу регіону. Проте, в умовах асиметричного розвитку суміжних прикордонних регіонів зазвичай виникають процеси перетікання ресурсів в більш сприятливе середовище, що негативно впливає на економічну безпеку менш розвинутого регіону [11, с. 27].

Щодо інтеграції, то тут теж є свої позитивні та негативні сторони, які на регіональному рівні перш за все проявляються через створення сприятливих умов для ефективної економічної діяльності, поглибленні взаємодії у вирішенні спільних проблем і високою конкуренцією, яка може привести до витіснення з ринку менш конкурентоздатного виробника.

Інтеграція також пов'язана із добровільною втратою своїх суверенних функцій, тобто при вступі в будь-яку міжнародну організацію чи союз держава добровільно передає частину своїх повноважень спільно створеному об'єднанню. Для країн ЄС передусім спільні інтереси проявляються в забезпечення безпеки шляхом колективної безпеки.

При єврорегіональному співробітництві відбувається регіональна інтеграція, яка при тіснішій взаємодії поглиблюється і розширюється. Проте, за нашими спостереженнями, можна сказати, що ступінь інтеграції має свою межу. Так, через надто тісну інтеграцію, коли починають зачіпатися національні інтереси держави та рівень загроз перевищують переваги від інтеграції, то може розпочатися зворотній процес до інтеграції – дезінтеграція. Це ми можемо спостерігати на прикладі Великої Британії, яка неодноразово говорила про вихід з ЄС; Греції - де існує загроза виходу із ЄС через неузгодженість поглядів та економічну кризу в цьому регіоні; та, навіть, Україні, коли роками відбувалася повзуча інтеграція українських східних регіонів з російськими, та через порушення суверенітету України Російською Федерацією призвела до різкої дезінтеграції. Саме на прикладі України чітко прослідковуються такі загрози як сепаратизм, протистояння регіону з центром, які виникли на основі зближення культурних, економічних інтересів, в тому числі шляхом розвитку транскордонної співпраці. Доцільно додати, що дезінтеграція, як і інтеграція відбувається повільно через різні стримуючі чинники, передусім, міцні економічні, соціальні, культурні, етнічні зв'язки.

Отже, дезінтеграція – це реакція безпеки на надто тісну інтеграцію, а єврорегіональне співробітництво є одним із чинників, які це явище спричиняють. Тому ми також відносимо дезінтеграцію до чинників впливу єврорегіонального співробітництва, насамперед, на економічну безпеку регіону.

Ще один чинник, який ми можемо виділити - це регіоналізація, коли регіональні та місцеві органи самоврядування, територіальні громади, спілки людей починають об'єднуватися та залучатися до процесу прийняття рішень, так як вони є найбільш близькими до громадян та виражають їх інтереси. Єврорегіональне співробітництво сприяє цьому

процесу, створюючи умови для вирішення проблем на регіональному та місцевому рівнях.

Остання група міжнародно-політичних чинників характеризується суб'єктивними чинниками, які насамперед показують визначення місця і ролі єврорегіонального співробітництва в регіональній політиці України і ЄС на різних рівнях регіональної системи.

На рис. 2. зображено структуру факторного впливу єврорегіонального співробітництва на економічний розвиток і економічну безпеку регіону.

ВИСНОВКИ

Отже, єврорегіональне співробітництво, як і будь-яке співробітництво, за своєю суттю є складним явищем, яке формується під впливом багатьох чинників і формує передумови для появи нових факторів, які впливають на регіональну систему. Проте, вплив більшості цих факторів визначається, як позитивний, за винятком де-яких чинників, які мають граничне значення позитивного впливу.

Подальший аналіз цих факторів передбачає визначення слабких місць єврорегіонального співробітництва України та розробку пропозицій щодо усунення наслідків негативної дії зазначених факторів чи підвищення позитивного ефекту їх дії.

Список використаних джерел

1. Komornicki Tomasz: Przestrzenne zróżnicowanie międzynarodowych powiązań społeczno-gospodarczych w Polsce. Warszawa: PAN IGiPZ, 2003 - 255 s. (Prace Geograficzne; 190)
2. Robert Knippschild (2007). Cross-border Cooperation: Design and Management of Cooperation in Spatial Development in the German-Polish-Czech Borderlands. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/Ht0Ip8>
3. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Luis De Sousa (2012): Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis, Journal of European Integration. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1080/07036337.2012.711827>
5. Stanka Setnikar Cankar, Janko Seljak & Veronika Petkovšek (2014) Factors that influence cross-border cooperation between businesses in the Alps–Adriatic region, Economic Research-Ekonomska Istraživanja. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1080/1331677X.2014.952091>
6. Kurowska-Pysz, Joanna. Assessment of trends for the development of cross-border cultural clusters at an example of Euroregion Cieszyn Silesia / Joanna Kurowska-Pysz; University of Dąbrowa Górnicza. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/r012Zr>
7. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДГУ, 2006. – 373 с.
8. Пода А.С. Формування конкурентних переваг України в контексті регіоналізації європейського економічного простору. - Дисертація канд. екон. наук: 08.00.02, Терноп. нац. екон. ун-т. - Т., 2012.- 200 с.: рис., табл.
9. Pavol ERDZIAK. Euroregióny pomáhajú rozvoju miest a obcí. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inprost.sk/euroregiony-pomahaju-rozvoju-miest-obci>
10. Савощенко А. С. Інфраструктура товарного ринку: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 336 с.
11. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 52 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

OBSTACLES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY IN UKRAINE

к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

В статті досліджено перешкоди розвитку економіки України. Визначено, що виходом з таких складних умов є перехід від промислової економіки до цифрової економіки. В роботі обґрунтовано, що цифрова економіка – одна з найважливіших умов для сталого розвитку країни і подальшого її інтеграції в глобальну економіку; досліджено п'ять ступенів «цифрові трансформації»; проведено SWOT-аналіз цифрової економіки для підприємств України; визначено фактори, які несуть в собі загрозу та перспективи розвитку цифрової економіки в Україні.

В статье исследованы препятствия развития экономики Украины. Определено, что выходом из таких сложных условиях является переход от промышленной экономики к цифровой экономики. В работе обосновано, что цифровая экономика – одно из важнейших условий для устойчивого развития страны и дальнейшего ее интеграции в глобальную экономику; исследованы пять степеней «цифровой трансформации»; проведения SWOT-анализ цифровой экономики для предприятий Украины; определены факторы, которые несут в себе угрозу и перспективы развития цифровой экономики в Украине.

In the article the barriers to the development of Ukraine's economy. Determined that the exit from such difficult conditions is the transition from an industrial economy to a digital economy. The work proved that the digital economy – one of the most important conditions for sustainable development of the country and its further integration into the global economy; studied five degrees of "digital transformation"; SWOT-analysis conducted for the digital economy enterprises in Ukraine; The factors that are a threat and prospects of development of the digital economy in Ukraine.

Ключові слова: цифрова економіка, конкурентоспроможність підприємств, трансформаційні процеси, цифрова трансформація, SWOT-аналіз

Ключевые слова: цифровая экономика, конкурентоспособность предприятий, трансформационные процессы, цифровая трансформация, SWOT-анализ

Keywords: digital economy, competitiveness of enterprises, transformation processes, digital transformation, SWOT-analysis

ВСТУП

Всі розвинені і багато країн, що розвиваються, із зростанням ролі інформації і впровадженням комунікаційних технологій у виробництво, усвідомили необхідність переходу до цифрової економіки. У деяких країнах цей процес протікає еволюційно протягом багатьох років і навіть десятиліть, в інших же, навпаки, стрімко революційно, що визначається економічними, політичними, соціально-культурними та іншими умовами.

Значний внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку цифрової економіки зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема С. Андрєєв, Д. Белл, Я. Жаліло, М. Кастельс, Е. Тоффлер та ін. Однак, проблеми з якими стикається держава на шляху введення цифрової економіки для кожної з них

різні тому і шляхи подолання перешкод різняться. Для України до цих пір питання залишається невирішеним.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні необхідності переходу до цифрової економіки підприємствам України з мінімальними перешкодами та втратами для них.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення, метод стратегічного аналізу – SWOT-аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Українська економіка знаходиться в спіралі падіння, що значною мірою впливає на розвиток економіки та інвестування в основні її сфери. Так інфляція на сьогоднішній день складає майже 40%. У березні 2015 року річні темпи зниження індексу виробництва базових галузей залишалися практично на рівні попередніх п'яти місяців – 20,1%. У січні – березні ІВБГ знизився на 19.6% порівняно з відповідним періодом минулого року.

Рушієм прогресу мають стати високі технології, вхід у європейські мережі постачання та ринки збуту за допомогою переходу від економіки ХХ століття до цифрової економіки ХХІ століття.

На думку науковців [9] інформаційна (цифрова) економіка – напрямок економічної науки, що вивчає господарську діяльність у сфері інформаційних послуг, їх виробництва й обміну, де основними ресурсами є інформація та знання. Цей новий науково-практичний напрямок пов'язаний з дослідженням руху інформаційних потоків, поданих в електронній формі, в економічних системах різної складності.

Базовими складовими в концепції цифрової економіки є:

відповідна інфраструктура (обладнання, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі і т.д.);

електронний бізнес (який здійснюється із залученням комп'ютеризованих мереж);

електронна комерція (продаж товарів і послуг за допомогою Інтернету).

Одна з переваг цифрового бізнесу в тому, що у підприємства є можливість миттєво реагувати на запити ринку, створюються умови для скорочення обсягів витрат (зниження витрат на оренду офісних приміщень, зниження кількості робочих місць, зниження витрат на рекламу, зниження витрат на закупівлю товарів і послуг, зниження витрат на отримання маркетингової інформації).

За прогнозами експертів такі трансформаційні процеси зможуть принести удачливим підприємцям як мінімум подвоєння їх доходів. Це означає, що у будь-якого бізнесу в недалекому майбутньому існує два шляхи - або перехід на "цифрові рейки" або неминуча загибель. Протягом буквально кількох наступних років підприємцями, які залишаться в живих, будуть власники електронного бізнесу, ті ж, хто не зможе здійснити зазначений перехід будуть або розпродані з молотка, або просто зникнуть.

Аналітики міжнародної компанії IDC виділяють п'ять ступенів «цифрової трансформації» - змін в бізнес-моделях компаній, здійснюваних за допомогою цифрових компетенцій:

на першій ступені «безсистемної», знаходяться компанії, які здійснюють «опір цифровим перетворенням». Цифрові ініціативи розрізнені, не узгоджуються з корпоративною стратегією і не орієнтовані на взаємодію із замовником; результат - бізнес розвивається мляво, цифрові технології використовуються тільки для протидії загрозам;

на другому ступені «освоєння можливостей» стоять «дослідники цифрових технологій». У таких

компаніях вже відчули потребу у розробці цифрової бізнес-стратегії, орієнтованої на замовника, але поки що вона реалізується на рівні окремих проєктів. Прогрес не передбачуваний і не відтворюємо. Результат - засновані на цифрових технологіях взаємодії із замовником і продукти безсистемні і погано інтегровані;

на третьому щаблі «відтворених результатів» знаходяться «цифрові гравці». Діяльність бізнесу та ІТ координується на всьому підприємстві і спрямована на розробку цифрових продуктів і взаємодій із замовниками, але ще не націлена на реалізацію революційного потенціалу цифрових ініціатив. Результат - підприємство пропонує цифрові продукти, сервіси та взаємодії, що не відрізняються новизною;

на четвертій сходинці, «керованої», стоять «перетворювачі». Завдяки злагодженій комплексному управлінню бізнесом та ІТ компанія випускає продукти і сервіси, засновані на цифрових технологіях. Результат - підприємство лідирує на своєму ринку, працюючи на рівні світових стандартів;

вищий, «оптимізований», щабель займають «цифрові революціонери». Активно користуючись новітніми цифровими технологіями і бізнес-моделями, підприємство впливає на ринки. Результат - компанія змінює існуючі ринки, створює нові у своїх інтересах; конкурувати з нею складно, так як вона - рухома мішень [1].

Підтвердженню цьому є проведене дослідження, опубліковані в Harvard Business Review. Згідно з даними дослідженнями, найбільшого успіху досягають ті компанії, які перевершують своїх конкурентів за трьома основними показниками - якістю, швидкістю і вартістю [2].

Якість вже не просто умова конкурентоспроможності, а її необхідний елемент. Товари та послуги неперевершеної якості - одна з передумов успіху. До того ж, зазначені компанії з більшою швидкістю, ніж конкуренти, пристосовуються до потреб своїх клієнтів і виводять на ринок нові товари та послуги без істотних фінансових втрат. І, нарешті, вартість цих товарів і послуг значно нижче, ніж у їхніх суперників.

Яким же чином можна підвищити якість товарів і послуг, скоротити процес їх розробки і виробництва, знизивши тим самим показник швидкості, а також мінімізувавши їх вартість. Більшість підприємств сьогодні відповідають, що це – найскладніше завдання, з якою стикається бізнес і, в кінцевому підсумку, це неможливо.

Дійсно, це неможливо - в умовах величезного обсягу паперової роботи і традиційних засобів і методів управління і розвитку підприємства, що дісталися нам у спадок від промислової ери ХХ століття. Єдиний спосіб домогтися зазначеного результату - цифрове перетворення бізнес-моделей і бізнес-процесів, тобто перетворення комерції в електронну комерцію. Межа розвитку, покладений традиційними принципами, способами і технологіями в цьому випадку відпадає сам собою [2].

Цифрова економіка відкриває великі можливості для:

обміну інформацією (так наприклад з листопада 2015 зареєструвати компанію в Україні можна буде протягом доби, що, дозволить стимулювати розвиток бізнесу. 16 жовтня в силу вступили спільні накази Міністерства юстиції і Міністерства фінансів про електронний обмін інформацією. Раніше такі ж угоди були підписані з Міністерством економіки (курус органи статистики) і Міністерством соціальної політики;

освіти;
прозорого ведення бізнесу;
міжнародного співробітництва.

Основними чинниками, що гальмують та несуть в собі ризики з розвитку цифрової економіки в Україні науковці [8] виділяють наступні:

недосконалість галузевої нормативно-правової бази; гострий брак системної, комплексної та ефективної державної політики розвитку інформаційної економіки;

недостатня розвиненість національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури (ступінь розвитку телекомунікаційної інфраструктури залежить від наявності доступу до мережі, швидкості каналів зв'язку, вартості трафіку, архітектурних рішень. За цими показниками Україна – впевнений середнячок і займає 34-те місце, що краще, ніж в Іспанії, Росії, і майже на одному рівні з Арабськими Еміратами та Польщею) [12];

відсутність сприятливого бізнес клімату (проникненням цифрових технологій у різні сектори економіки – за цим показником наша країна посідає шосте місце з кінця, перебуваючи в найвідсталішій категорії разом із Росією, В'єтнамом, Нігерією та Пакистаном) [4];

високі ризики інвестування у сферу, особливо в секторі малого та середнього бізнесу, що, призводить до звуження та монополізації ринку і дефіциту конкуренції; погіршення стану національної ІТ-галузі.

Таблиця 1

SWOT-аналіз цифрової економіки для підприємств України

Сильні позиції	Слабкі позиції
існуючий потенціал; сучасну інфраструктуру телекомунікаційних мереж; наявність мережі 3G/LTE	часткова захищеність інтелектуальної власності; низька популярність електронних платежів
Можливості	Загрози
подвоєння їх доходів; прозорого ведення бізнесу; у підприємства є можливість гнучко і миттєво реагувати на запити ринку; вихід на міжнародні ринки; новий рівень ефективності та нові способи ведення бізнесу; створення нових продуктів, рішень і нових послуг; нові професії та робочі місця; реєстрація бізнесу за одну добу	гострий брак ефективної державної політики розвитку інформаційної економіки; недосконалість галузевої нормативно-правової бази; високі ризики інвестування; в країні немає власних великих платіжних систем.

Однак, для того, щоб цифрова економіка несла більше можливостей ніж загроз для підприємств України, влада повинна [7]:

встановити чіткі, прозорі і рівні для всіх правила і контролювати їх дотримання. Влада повинна запобігати будь-якого роду дискримінацію, захищати права споживачів, інтелектуальну власність і персональні дані, а також дбати про належний рівень освіти і грамотності громадян (необхідна реформа вищої освіти; співробітництво роботодавців і вузів, комерціалізацію винаходів і створення стартапів; вузи повинні стати більш міжнародними відносно залучення студентів і професорів).

держава - один з найбільших гравців у національній економіці. Воно повинно бути моделлю для наслідування у веденні бізнесу, конкуренції, захисту особистих даних громадян. Представники влади зобов'язані подавати приклад у використанні технологій для оптимізації бізнес-процесів;

держава повинна зробити все можливе, щоб послуги були доступні в будь-якому місці, в будь-який час, без затримок і з рівними правами для всіх;

повинні розподіляти ресурси так, щоб покращувати доступ населення до цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. IDC: к 2018 году цифровая экономика сильно изменит списки лидеров большинства отраслей <http://www.osp.ru/news/2015/0323/13027973/>
2. Джек Шо. Выжить в цифровых джунглях <http://berestneff.com/articles/ecommerce/article2.htm>
3. Комаринець С.О. Фінансова гнучкість підприємства в умовах невизначеності середовища.
4. Країни, що розвивають доступ в Інтернет стимулюють зростання цифрової економіки. – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://project.ukrinform.com>
5. Лактионова А.А. Финансовая гибкость как феномен проявления гибкости финансовой системы

на микроуровне / А. А. Лактиона // БИЗНЕСІНФОРМ. – 2014. – №3. – С. 301–310

6. Малик І.П. Тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні / І.П. Малик // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – 1 (14). – С. 25–34

7. Милан Штерба Интервью с консультантом НР по вопросам государственного сектора – Электронный ресурс – Режим доступа: <http://hubs.ua/business/digital-economy-1-45858.html>

8. Наумік-Гладка К.Г. Державне регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності в системі економічної безпеки України/ К.Г. Наумік-Гладка. // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 87 – 92.

9. Плєскач В.Л. Елементи онтологічного аналізу у цифровій економіці / В.Л. Плєскач, Ю.В. Рогушина // Комп'ютерні засоби, мережі та системи. – 2007. – № 6. – С. 29–37.

10. Тардаскіна Т.М. Електронна комерція: Навчальний посібник / Тардаскіна Т.М., Стрельчук Є.М., Терешко Ю.В. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 244 с.

11. Украинский телекоммуникационный форум http://ko.com.ua/ukrainskij_telekommunikacionnyj_forum_110910

12. Що заважає розвиватися цифровій економіці України? – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1363657>

МАСЛЕННИКОВ

Євген Іванович
evgenmaslennikov@ukr.net

доктор економічних наук,
доцент кафедри економіки
та управління, Одеський
національний університет
імені І.І. Мечникова

УДК 33

**ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО
РЕЖИМУ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ****FEATURES A SPECIAL REGIME OF VAT
TAXATION OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES**

БОЙЧУК

Софія Іллівна
sofiyacjaf@gmail.com

студент, Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова

У статті розглянуті особливості та сутність спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість підприємств сільського господарства, висвітлені невирішені проблеми даного податкового режиму, шляхи його удосконалення.

В статье рассмотрены особенности и сущность специального режима налогообложения налогом на добавленную стоимость предприятий сельского хозяйства, освещены нерешенные проблемы данного налогового режима, пути его совершенствования.

In the article features and essence of the special tax regime of Value Added Tax of agricultural enterprises were considered, unresolved problems of the tax regime, the ways of its improvement were elucidated.

Ключові слова: податок на додану вартість, спеціальний режим оподаткування, сільськогосподарські підприємства, податок, сільське господарство

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, специальный режим налогообложения, сельскохозяйственные предприятия, налог, сельское хозяйство

Keywords: value added tax, special tax treatment, agricultural enterprises, tax, agriculture

ВСТУП

Сільське господарство є стратегічною і важливою галуззю економіки України. Підприємства цієї галузі в сучасних умовах потребують державної підтримки, тому вони мають можливість використовувати спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість.

Питання оподаткування сільськогосподарських підприємств, і зокрема нарахування податку на додану вартість розглядали в своїх працях наступні вчені Гарасим П.М., Дем'яненко М.Я., Лайко П.А., Осадчий С.О., Сенік В.М., Тулуш Л.Д. та інші.

Більш детального дослідження потребують проблеми застосування спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість у сільськогосподарських підприємствах.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є розкриття особливостей і сутності спеціального режиму застосування та висвітлення невирішених проблем даного податкового режиму, шляхів його удосконалення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі загальнонаукові та спеціальні методи: морфологічного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального апарату дослідження; системного та структурно-логічного аналізу; формалізації; методу аналогії, порівняння та інтегрування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Підприємства сільського господарства, стратегічної і важливої галузі економіки України, мають можливість користуватися спеціальними режимами оподаткування, мета яких сприяти їх розвитку. Одним з основних способів державної підтримки розвитку сільського господарства є застосування спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського господарства, який регулюється статтею

209 Податкового кодексу України, проте його практичне використання в сільськогосподарських підприємствах має ряд суттєвих особливостей.

Положення Податкового кодексу України передбачають особливий порядок, згідно з яким сільськогосподарське підприємство має право обрати спеціальний режим оподаткування щодо сплати податку на додану вартість, який відповідно до податкового законодавства буде діяти до 1 січня 2018 р. [1].

В Податковому Кодексі України спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського господарства, регулюється статтею 209.

Сутність спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість полягає в тому, що сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів або послуг, не підлягає сплаті до бюджету, а повністю залишається у розпорядженні такого сільськогосподарського підприємства та використовується ним на цілі, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції.

Спеціальний режим оподаткування ПДВ сільськогосподарських підприємств можна зобразити схемою, представленою на рис. 1.

Рисунок 1. Сутність спеціального режиму оподаткування ПДВ сільськогосподарських підприємств

Сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету, але залишається у сільськогосподарського підприємства, визначається як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань від поставок продукції та сумою податкового кредиту, що підлягає відшкодуванню у звітному періоді. Позитивна різниця між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом підлягає перерахуванню на спецрахунок у банку замість сплати до бюджету, а від'ємна різниця не підлягає бюджетному відшкодуванню та зараховується до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду згідно з п. 209.3 ПКУ [8, с. 60].

Сільськогосподарське підприємство у разі обрання спеціального режиму оподаткування відкриває спеціальний рахунок в банку і подає засвідчену органом державної податкової служби копію свідоцтва про реєстрацію сільськогосподарського підприємства як суб'єкта спеціального режиму оподаткування. Сума податку на додану вартість перераховується сільськогосподарським підприємством на спеціальний рахунок у строки, встановлені для перерахування суми податку на додану вартість до державного бюджету. Ця сума залишається в розпорядженні підприємства і може бути використана на виробничі цілі [3, с. 278].

Суб'єктом спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість мають право зареєструватися виключно сільськогосподарські підприємства — юридичні особи, які є резидентами.

Обрати спецрежим по ПДВ може підприємство, основною діяльністю якого є постачання вироблених ним сільськогосподарських товарів (послуг) на власних або орендованих основних фондах, а також на давальницьких умовах, у якій питома вага вартості сільськогосподарських товарів та послуг становить не менше ніж 75 відсотків вартості всіх товарів (послуг), поставлених протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно [7, с. 863].

Отримані на спецрахунок кошти використовуються для відшкодування виробничих витрат, тобто за рахунок коштів на спецрахунок можна сплатити:

- заробітну плату працівникам, безпосередньо зайнятим виробництвом сільськогосподарської продукції;
- орендну плату за орендовані сховища, у яких зберігається власна сільськогосподарська продукція;
- орендну плату за орендовані сільгоспугіддя, якщо підприємство самостійно вирощує продукцію на них;
- орендну плату за сільгосптехніку, орендовану для обробітки землі чи збору врожаю;
- відсотки за кредитами, взятими для придбання сільськогосподарської техніки;
- суму єдиного податку платника 4 групи, якщо підприємство знаходиться на спрощеній системі оподаткування;
- послуги з питань оподаткування, бухгалтерського обліку, звітності, організації внутрішнього виробничого управління [8, с. 61].

Проте, незважаючи на безумовну вигідність для галузі такого режиму оподаткування, існують деякі проблеми його застосування. Підприємства повинні щомісячно слідкувати за тим, щоб питома вага вартості реалізованих сільськогосподарської продукції становила не менше 75 % вартості всіх товарів (послуг), поставлених протягом попередніх 12 періодів сукупно.

Зрозуміло, що для великих спеціалізованих агропідприємств такі критерії спецоподаткування ПДВ не є проблемними для виконання. Малі та середні підприємства навпаки, стають обмеженими у диверсифікації бізнесу, обтяжуються проблемою реалізації зайвих необоротних активів тощо.

Отже, критерії і механізми спецоподаткування ПДВ є більш вигідними для великого агропромислового бізнесу, аграрний сегмент якого переважно є спеціалізованим на виробництві сільськогосподарської продукції [2, с. 35].

Для порівняння, спеціальні режими та порядки оподаткування (в тому числі справляння ПДВ) в європейських країнах застосовуються в основному з метою спрощення податкових відносин з урахуванням специфіки фермерської діяльності, а не для поліпшення фінансового забезпечення суб'єктів аграрного бізнесу [6, с.50].

Таким чином, у країнах ЄС враховано особливості здійснення сільськогосподарської діяльності, і тому до сільськогосподарських товаровиробників, переважно фермерів, застосовується спеціальний податковий режим справляння ПДВ, що дозволяє спростити подакові відносини, зменшити податкове навантаження на даних господарюючих суб'єктів.

ВИСНОВКИ

Стрімкий розвиток агропідприємств, потреба розвитку галузі сільського господарства потребує детального розгляду та змін, уточнень до спеціального режиму оподаткування ПДВ аграрного бізнесу, що стимулюватиме у першу чергу сільський розвиток. В основу змін мають бути закладені нові концептуальні підходи, основними з яких є:

- побудова системи спеціального оподаткування ПДВ сільськогосподарських підприємств, як складової окремої системи податків в агропромисловій сфері;

- сприяння розвитку інтеграційних процесів між виробником, переробником та реалізатором;

- застосування системи спеціального оподаткування ПДВ для селоутворюючих аграрних підприємств, що буде сприяти розвитку сільської місцевості, створенню нових робочих місць;

- стимулювання диверсифікації аграрного бізнесу та участі підприємств у сільському розвитку;

- контроль за тим, щоб системаобчислення та сплата податку на додану вартість була зручною і зрозумілою для підприємств, які використовують даний спецрежим.

В цілому спеціальний режим оподаткування аграрного бізнесу є вигідними і стимулюючими розвиток сільськогосподарських підприємств. Разом з тим, критерії застосування і механізми реалізації цього режиму оподаткування ПДВ більш вигідні і зручні для великого аграрного бізнесу та переробних підприємств.

Застосування даного спецрежиму призводить до зменшення податкового навантаження з ПДВ для сільськогосподарських підприємств, що його використовують.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Жук В.М. Стан та розвиток спеціальних режимів оподаткування аграрного бізнесу / В.М. Жук // Фінанси України. – 2014. – № 7. – С. 33-42

3. Косторной С.В. Особливості нарахування податку на додану вартість у сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / С.В. Косторной // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(1). – С. 274-282. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_1_1_35.pdf

4. Масленников Е.И. Анализ влияния льгот по НДС на формирование доходной части государственного бюджета Украины / Е.И. Масленников // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика.: ОНУ І.І. Мечникова. – 2008. – Вип. 18, т. 11. – С. 80-85.

5. Масленніков Є.І. Основні засади реформування податкової системи України в сучасних умовах / Є.І. Масленніков, Ю.Ю. Яцентюк // Науковий вісник – ОДЕУ. ВАМН. Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – № 23 (148). – С. 34-38.

6. Прокопчук О.Т. Європейський досвід функціонування ПДВ в галузі сільськогосподарського виробництва / О.Т. Прокопчук // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 47-50.

7. Сарана С.В. Спеціальний податковий режим у сфері сільського і лісового господарства та рибальства / С.В. Сарана // Форум. – 2014. – № 1. – С. 860-866

8. Хомутенко В.П. Оподаткування суб'єктів господарювання: навч. посіб./ В.П. Хомутенко, І.С. Луценко, А.В. Хомутенко, О.Г. Волкова; за заг. ред. В.П. Хомутенко. – Одеса: «ВМВ», 2014. – 418 с.

ПАНЧЕНКО

Марія Олександрівна
mary1@ukr.net

к.е.н., доцент кафедри
менеджменту, Одеський
національний політехнічний
університет

ШЕВЧЕНКО

Олександра Юріївна

студентка 5 го курсу, Одеський
національний політехнічний
університет

ОДОРОВЬКО

Олександр Валентинович

студент 5 го курсу, Одеський
національний політехнічний
університет

УДК 65.016.2:004.738.5

**ВИРТУАЛЬНЫЙ РЫНОК – НЕОБХОДИМАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ПРИВЫЧНЫХ ПУТЕЙ
РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ**

A VIRTUAL MARKET – THE NEED TO TRANSFORM THE HABITUAL WAYS OF ENTERPRISE

В статье проанализировано понятие интернет - магазина в Украине; определены тенденции развития данной сферы; выявлены проблемы, с которыми сталкиваются торговые предприятия в интернет – пространстве; определены преимущества и недостатки электронных магазинов, а также предложены возможные пути для эффективного развития и совершенствования.

The article analyzes the concept of the Internet - shop in Ukraine; tendencies of the development of this sector; identified problems faced by commercial enterprises to the Internet - space; It identified the advantages and disadvantages of e-shops, as well as possible ways for the effective development and improvement.

Ключевые слова: интернет-магазин, электронная коммерция, интернет-ресурс, виртуальный рынок

Keywords: online store, e-commerce, an Internet resource, a virtual market

ВСТУПЛЕНИЕ

Активное развитие информационных технологий подталкивает предпринимательскую деятельность к новым направлениям развития. Актуальность данной темы обусловлена резким увеличением количества украинской аудитории в интернет - пространстве. Количество потенциальных клиентов электронных магазинов ежедневно увеличивается. Кризис, существующий в Украине, вынуждает множество предприятий закрывать свои реальные магазины и переезжать в интернет, открывая там новые, электронные (интернет - магазины).

Глобальная сеть интернета сформировала виртуальный рынок, включив в себя интернет - магазины, биржи, банки, рекламу - все сферы общественной деятельности, в том числе и экономику, создав электронную коммерцию [1].

Электронная коммерция – это коммерция, которая построена на основе интернет-канала продаж и не имеет других каналов дистрибуции. Нужно отметить, что использование электронной коммерции может существовать исключительно в виртуальном месте продаж. В то время как электронный бизнес (интернет-магазин) чаще всего является не единственным, а основным или дополнительным каналом дистрибуции.

Среди ученых, разрабатывавших экономические подходы и методы изучения новых видов деятельности, в том числе и в сервисные сети, целесообразно вспомнить работы А.Л. Бабосюк, П.Л. Вилинского, А.Ф. Гойко, В.М. Гринев, А.Б. Ид-

рисов, А.Ю. Перетятко, Ф. Фабозци, В.В. Царева, У. Шарпа и других [2].

ЦЕЛЬ РАБОТЫ

Цель статьи: проанализировать понятие интернет - магазина в Украине, сформировать их особенности, выделить преимущества и недостатки.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Методологической и информационной основой работы являются материалы изданий, ресурсы Internet, статистические данные. При проведении исследования использованы методы структурно - логического анализа.

РЕЗУЛЬТАТЫ

В качестве основного определения понятия «интернет – магазин» выделим определение, предложенное Аленой Салбер в книге «Как открыть интернет – магазин»: интернет – магазин – это интерактивный веб-сайт, рекламирующий товар или услугу, принимающий заказы на покупку, предлагающий пользователю выбор варианта расчета, способа получения заказа и выписывающий счет на оплату. Интернет-магазин – это способ продажи товаров или услуг с использованием интернет - технологий. Активное появление различных магазинов, компаний, аукционов и прочих организаций увеличивается интернет-рынок в целом, и стимулирует развитие сетевой экономики.

Бесспорным преимуществом продаж в интернете является возможность продавать всё, что угодно и кому угодно, главное, чтоб это было удобно и продавцам, и покупателям. Еще одним неоспоримым

преимуществом интернет – продаж является возможность наглядно и быстро выбрать товар или услугу, не меняя своей локации.

Интернет – магазин имеет возможность представлять более обширный ассортимент товаров или услуг, в отличие от реальных магазинов, и обеспечивать потенциальных покупателей качественной, подробной информацией, необходимой для принятия решения в процессе покупки. Благодаря виртуальным технологиям, у потребителя есть возможность круглосуточного доступа к интересующим их позициям товаров или услуг. Кроме этого, интернет – магазин имеет возможность лучше понимать своего потребителя и получать от него обратную связь в виде анкетирования, голосования, конференции, отзывов, комментариев, а также с помощью создания персонализации – отслеживания предыдущих посещений магазинов потребителем и совершенных им покупок. Вышеперечисленные преимущества и удобства интернет – магазина делает обыденный процесс купли-продажи универсальным и комфортным для каждого потребителя. С экономической точки зрения, к ключевым преимуществам интернет – магазина относится отсутствие необходимости содержать большой штат квалифицированных менеджеров по продаже, которых могут заменить несколько квалифицированных операторов. К тому же, качество ведения разговора, между оператором и потенциальными клиентами, всегда можно проконтролировать, путем записи телефонного

разговора. Благодаря созданию интернет – магазина предприятие получает возможность территориально увеличить целевой сегмент рынка, тем самым повысить узнаваемость продукции и увеличить объемы продаж.

К основным недостаткам интернет – магазина, которые препятствуют полноценному максимально – продуктивному процессу функционирования электронного магазина можно отнести:

1. Не всегда актуальную информацию в отношении реального существования товара (услуги), соответствие его основным характеристикам и ценовой политике;
2. При проведении денежных операций, потребитель, может столкнуться с недобросовестным предприятием и быть обманутым, тем самым значительно снизив уровень доверия к онлайн – покупкам в целом;
3. Проблемы с доставкой, сроки поставки продукции;
4. Проблема конфиденциальности информации при осуществлении покупки;
5. Сложный функционал сайта, запутанный интерфейс, неясная система навигации сайта;
6. Существует барьер свободного доступа к продукции, что приводит к повышению ценовой чувствительности потребителя;

Список недостатков интернет – магазина, созданный потенциальными покупателями, путем интернет – опроса Рунета:

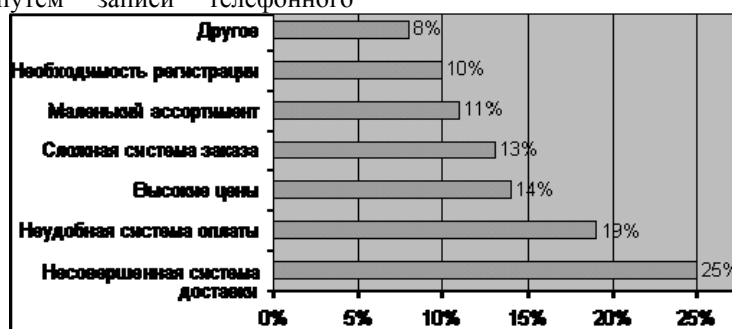

Рис. 1. Недостатки в совершении покупок через Интернет

В соотношении с количеством преимуществ, недостатки интернет – магазина имеют косвенный характер и подвластны корректировке со стороны предпринимателя. Для их избежания следует создавать эксклюзивный, максимально детализированный дизайн интернет – магазина, профессионально расположив функционал сайта, таким образом, чтоб обеспечить потребителю комфортный и удобный процесс ознакомления с продукцией и осуществления заказа. Система управления интернет – магазином не должна вызывать сложностей у администратора и быть интуитивно понятной.

Украинский прогрессивный центр отследил, что годовой оборот интернет – магазинов в 2012 году увеличился в два раза по отношению к предыдущему году [3]. В феврале 2012-го компания «InMind» провела исследование, согласно которому оказалось,

что количество пользователей интернета в Украине достигло 17 миллионов, - что составило 42% всего взрослого населения страны.

К концу 2013 года опрос в Интернете показал, что 80% опрошенных положительно относятся к совершению покупок через Интернет. Данный показатель ежедневно увеличивается, расширяя свою территорию и завоевывая доверие покупателей.

Благодаря научному исследователю О.И. Шалевой, интернет – магазин можно классифицировать по четырем основным направлениям:

1. Розничная продажа. Включает в себя интернет – магазины, web – витрины, торговые системы или торговые ряды; контентные ряды.
2. По бизнес – модели (когда интернет – магазин создается на основе реальной торговой точки). Абсолютно онлайн-магазин совмещается с оффлайн-бизнесом.

3. По взаимоотношениям с поставщиками: магазины, которые владеют реальными товарными запасами (собственными складами); магазины, работающие по договору с поставщиками (отсутствие значительного объема товарных запасов).

4. По степени автоматизации. Бывают интернет – магазины, торговые интернет – системы и web – витрины. [4, с. 55].

Маркетинговую кампанию продвижения сайта в интернете необходимо создавать в зависимости от специфики товаров.

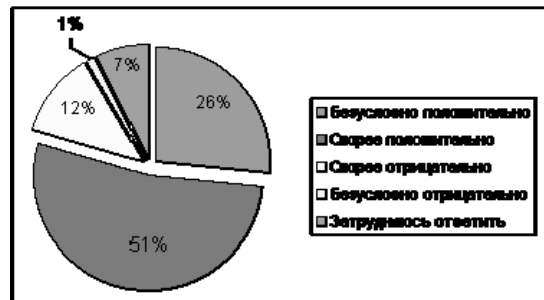

Рис. 2. Отношение к покупкам через Интернет

Товары, пригодные для интернет - продаж, условно, можно поделить на четыре основных группы:

1. Товары массового использования – самые распространенная группа товаров, торговля которыми осуществляется не только в интернете, но и с помощью традиционных методов.

2. Специализированные виртуальные и цифровые товары, торговля которых, преимущественно, осуществляется в интернете.

3. Услуги, которые существуют за пределом интернета – в реальном мире. Интернет – коммерцию, в данной интерпретации, рассматривают как дополнение к традиционной практике: страховые или туристические услуги, операции с ценными бумагами и т.д.

4. Услуги, которые были созданы благодаря появлению интернета: web – дизайн, web – хостинг, сетевые услуги [5].

Следует отметить, что существует еще одна, отдельная группа товаров, не пригодная для интернет – продаж: продукция ежедневного потребления, дешевые мелкие товары розничной торговли, товары, которые ориентированы на локальные рынки или товары для экстренных случаев.

В зависимости от классификации интернет – магазина и его товаров создается комплекс маркетинговой кампании. Правильно организованная реклама в интернете является одним из ключевых факторов успеха любого интернет – магазина. Продвижение сайта является особо актуальным, учитывая, что перед электронным магазином стоит задача продать товар или услугу.

Среди длинного списка возможных методов продвижения интернет – магазина можно выделить две основных группы:

1. Традиционные.
2. Нетрадиционные.

К первой группе относится внешняя реклама (билборды, визитки, буклеты, флаера) и внутренняя (журналы, газеты, телевидение).

Во вторую группу входят более новые методы продвижения, но не менее важные. К ним относятся

контекстная реклама, которая имеет четко выделенную направленность и высокую точность, приводит потенциально заинтересованных покупателей; продвижение с помощью баннерной рекламы – сообщает информацию о действующих акциях, скидках или распродаж; оптимизация сайта с помощью ключевых слов; размещение информации об интернет – магазине на других сайтах или специальных интернет – площадках.

ВЫВОДЫ

Исходя из вышеуказанной информации, можно сделать вывод, что интернет – магазин содержит большое количество неоспоримых преимуществ, как для предприятия, так и для покупателя. Количество людей, приобретающих товары или услуги через интернет, ежедневно увеличивается. Внедрение интернет – магазина на территории Украины имеет хорошие перспективы, поэтому инвестирование в данное направление предпринимательской деятельности является выгодным, как для физических, так и для юридических лиц.

Список использованных источников

1. Борисова Ю.О. Интернет як особливий засіб електронної комерції / Ю.О. Борисова // Університетські наукові записки. – 2011. – № 1 (37). – С. 143 – 146.
2. Шкрібляк М.Я. Основні напрямки розвитку Інтернет-магазинів в Україні / М.Я. Шкрібляк [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65716.doc.htm
3. Навроцька Т. В Україні активно розвивається інтернет-торгівля / Т. Навроцька [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.ub.ua/32562-v-ukraine-aktivno-razvivaetsya-internet-torgovlya.html>
4. Шалева О.І. Електронна комерція: навч. посібник / О.І. Шалева, 2011. – 215 с.
5. Шкрібляк М.Я. Основні напрямки розвитку Інтернет-магазинів в Україні / М.Я. Шкрібляк [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65716.doc.htm

ШВЕЦЬ

Юлія Олександрівна

УДК 339.9

СТРЕЛЬНИК

Юлія Валентинівна

Strelnik_J@i.ua

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ
В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF FUNCTIONING AND
STRATEGIES OF TRANSNATIONAL
CORPORATIONS IN UKRAINE

к.е.н., викладач кафедри
фінансів та кредиту,
Запорізький національний
університет

студентка, Запорізький національний
університет

Стаття присвячена проблемам функціонування транснаціональних корпорацій в Україні, висвітлені основні стратегії розвитку, які зазвичай обирають компанії виходячи на ринок. Проаналізовані переваги та недоліки кожної стратегії. Вказано на важливість створення нової стратегії, яка б поєднувала всі позитивні риси вже існуючих та максимально нейтралізувала недоліки.

Статья посвящена проблемам функционирования транснациональных корпораций в Украине, освещены основные стратегии развития, которые обычно выбирают компании выходя на рынок. Проанализированы преимущества и недостатки каждой стратегии. Указано на важность создания новой стратегии, которая бы объединяла все положительные черты уже существующих и максимально нейтрализовала недостатки.

This article is devoted to the problems of functioning of transnational corporations in Ukraine. Highlighted the major development strategies that are usually chosen on the basis of the market. The advantages and disadvantages of each strategy. The importance of a new strategy, combining all the positive features of the existing maximum neutralized and disadvantages is specified.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, транснаціоналізація, стратегія, індекс інвестиційної привабливості, прямі іноземні інвестиції

Ключевые слова: транснациональная корпорация, транснационализация, стратегия, индекс инвестиционной привлекательности, прямые иностранные инвестиции

Keywords: Multinational Corporations, transnationalism, strategy, Investment Attractiveness Index, Foreign Direct Investment

ВСТУП

Постановка проблеми

ТНК виходячи на ринок тієї чи іншої країни вносять корективи у політику національного уряду. Важливе значення має те, яку стратегію розвитку обирає корпорація, оскільки саме стратегічні орієнтири визначають вектор впливу на добробут компанії та вітчизняну економіку приймаючої країни.

Економічна ситуація в Україні вимагає не тільки залучення зарубіжних інвестицій, але й створення власних конкурентоспроможних транснаціональних корпорацій. Подібні заходи сприятимуть транснаціоналізації та вплинуть на регулювання обсягів зарубіжних ТНК на вітчизняному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню сутності транснаціональних корпорацій (ТНК) та особливостей їх впливу на національну економіку присвятили свої праці: Болгарова Н.К., Овчарук М.П., Македон В.В., Кочетков В.М. та інші [1, с. 33-38; 2, с. 61-67; 3, с. 250-258]. Проте, на сьогодні існує потреба пошуку шляхів ефективної взаємодії ТНК та вітчизняної

економіки, адже це зумовлено динамізмом транснаціональних процесів.

МЕТА РОБОТИ

З'ясування впливу транснаціональних корпорацій на розвиток економіки України. Визначення основних проблем ТНК, дослідження існуючих стратегій розвитку ТНК.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань та статистичні дані.

Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Основною тенденцією у глобальній економіці є процес транснаціоналізації, що є ключовим фактором динамічного розвитку сучасної світової економічної системи.

У 1960 році вперше було надано визначення ТНК, воно було запропоновано видатним американським діячем Девідом Лілієнталем. На його думку, ТНК – це такі компанії, які мають «дім» в одній країні, але

водночас провадять свою діяльність в інших країнах згідно з їх чинним законодавством [4].

Слід зазначити, що розширюючи масштаби своєї діяльності, шляхом виходу за межі національних

кордонів, транснаціональні корпорації здійснюють суперечливий вплив на розвиток світової економіки.

В табл.1 представлено дані щодо найбільших ТНК в Україні та обсягів їх виручки за перше півріччя 2014 року.

Таблиця 1

ТНК, які здійснюють свою діяльність в Україні за I півріччя 2014 року

[сформовано авторами на основі даних [5]]

Корпорація	Країна	Обсяг виручки, млрд грн
Харчова промисловість		
PepsiCo	США	3,3
Nestle	Швейцарія	2,4
Coca-Cola Hellenic Group	США	1,2
McDonald's	США	1,1
Нафтогазова промисловість		
Shell	Нідерланди	1,7
Ритейл		
Metro Cash & Carry	Німеччина	3,7

В переважній більшості випадків Україна виступає саме як країна яка приймає ТНК, внаслідок чого відчуває всі переваги та недоліки їх діяльності. З одного боку зростаюча кількість ТНК в Україні зумовлює зростання інвестицій в галузі народного господарства, збільшується чисельність робочих місць та вводиться нова корпоративна культура, а з

іншого - це поява нових конкурентів на національному ринку, які здійснюють негативний вплив на економіку та становлять загрозу фінансової залежності держави від стратегії діяльності ТНК.

На рис.1 представлена динаміка індексу інвестиційної привабливості України в період з III кварталу 2008 року по II квартал 2015 року.

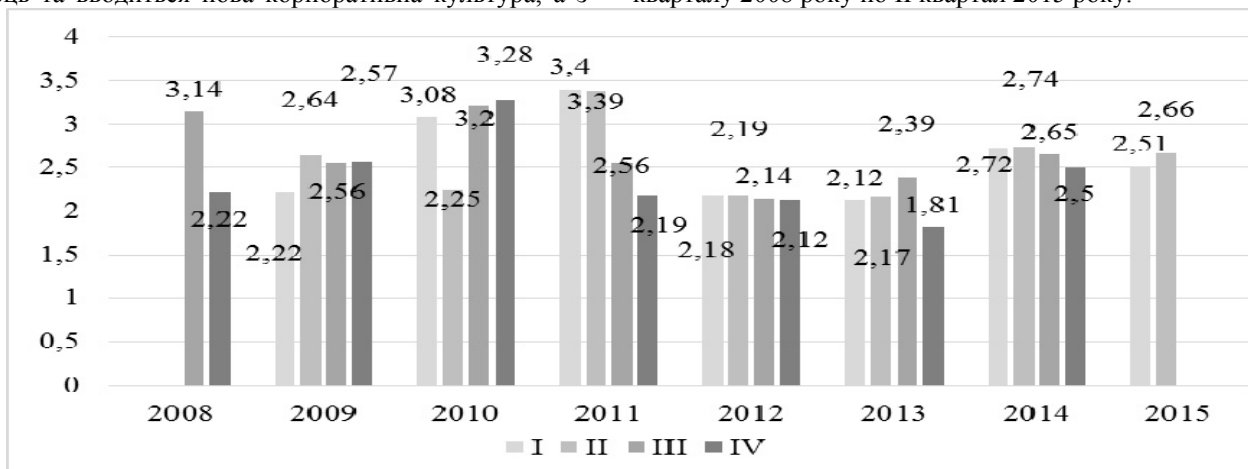

Рис.1. Індекс інвестиційної привабливості України ЄБА [сформовано авторами на основі даних [6]]

Згідно з методикою Європейської Бізнес Асоціації індекс інвестиційної привабливості поділяють на три значення:

- 1) негативне значення від 1 до 3;
- 2) нейтральне від 3 до 4;
- 3) позитивне від 4 до 5.

З проаналізованої статистичної інформації можна стверджувати, що за 6 років індекс жодного разу не досягав позитивного значення, лише в III кварталі 2008 р. та в період з 2010 р. по II квартал 2011 р. показник перетнув негативну зону. Подібна динаміка свідчить про наявність певних проблем, насамперед, таких як: недосконалість чинного законодавства; посилення тиску на бізнес; корупція в місцевих і центральних органах влади.

Станом на 31 грудня 2014 р. обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) акціонерного капіталу та боргових інструментів в економіку України становив 54 млрд. 484,0 млн. дол. Інвестиції надійшли зі 131 країни світу. Частка ЄС складає 77,5% загального обсягу акціонерного капіталу, інших країн - 22,5%. Десятку основних країн-інвесторів представлено в табл.2.

Важливою є галузева структура іноземних інвестицій, адже є індикатором розвитку техніки та технології, людського потенціалу, а також може забезпечити вихід національних виробників на світові ринки.

Таблиця 2

Десятка країн-інвесторів, на які припадає 83% загального обсягу ПІІ
[сформовано авторами на основі даних [7]]

Країна	Обсяг інвестицій, млрд. дол.
Кіпр	13, 7106
Німеччина	5, 7205
Нідерланди	5, 1115
Російська Федерація	2, 7243
Австрія	2, 5264
Велика Британія	2, 1455
Віргінські Острови (Брит.)	1, 9977
Франція	1, 614,7
Швейцарія	1, 3906
Італія	0, 9991

Рис. 2. Галузева структура іноземних інвестицій станом на 2014 рік
[сформовано авторами на основі даних [8]]

З даних рис. 2 видно, що найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій спрямований в підприємства промисловості і дана умова сприяє зростанню основного капіталу та запровадженню інновацій.

Інвестиції спрямовані у фінансові та страхові установи займають друге місце за обсягами, вони є більш привабливим для іноземних інвесторів, оскільки мають високу та швидку віддачу.

ПІІ спрямовані в підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів знаходяться на четвертому місці. На п'ятому – організації, що здійснюють операції з нерухомим майном.

Для інноваційного розвитку економіки України важливим завданням є інвестування в людський капітал, але ПІІ в професійній, науковій та технічній діяльності займають останнє місце, їх частка складає 6,2 %.

Очевидним є те, що транснаціональні корпорації обирають для інвестування саме ті галузі, в яких мають значні конкурентні переваги щодо вітчизняних компаній.

Пріоритетними для ТНК в Україні є харчова промисловість та фінансовий сектор, однак

характерним для цих галузей є швидкий обіг капіталу та мінімальні комерційні ризики.

Основним напрямом діяльності для ТНК є придбання стратегічних активів, шляхом поглинання або злиття з українськими компаніями з метою зниження ризику для інвесторів та забезпечення рентабельного ведення бізнесу, що призводить до зміни організаційної структури та переорієнтації функціональних обов'язків компаній.

Першочерговим завданням при виході на новий ринок транснаціональних компаній є здійснення ретельного аналізу загроз та можливостей для ефективного провадження своєї діяльності.

Важливою передумовою мінімізації або уникнення ризиків ТНК є розробка та впровадження стратегії. Розробка стратегії є важливим етапом, оскільки правильний та точний вектор, який задає компанія спочатку своєї діяльності дає можливість зайняти значну частку ринку, узгодити цілі корпорації з наявним ресурсами, що в свою чергу, забезпечить очікувані фінансові результати. Типи стратегій ТНК, які провадять свою діяльність на українському ринку представлені на рис. 3.

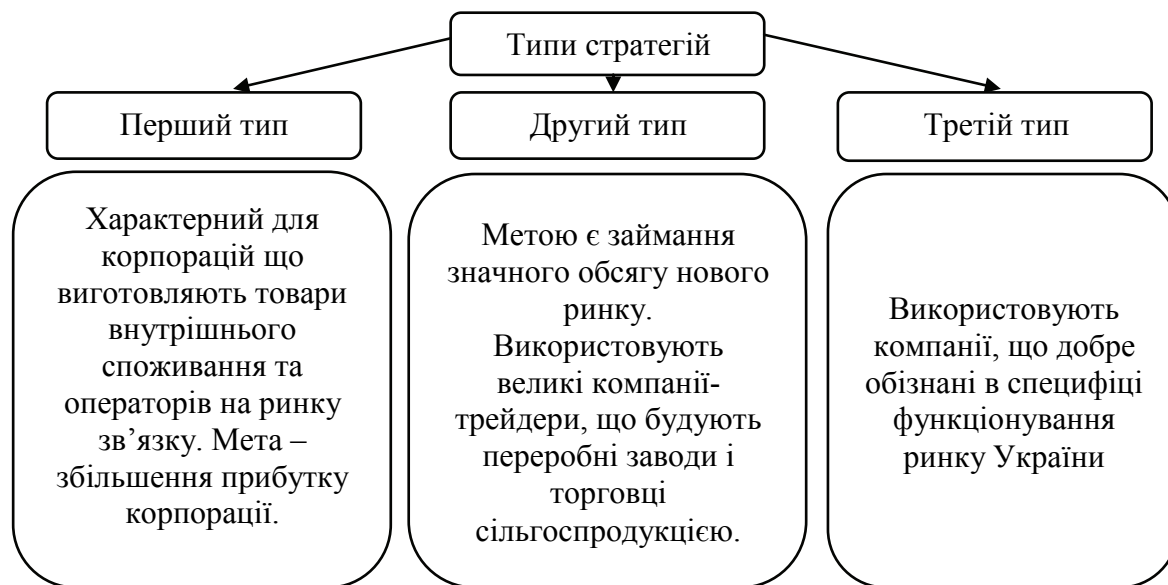

Рис. 3. Типи стратегій ТНК [сформовано авторами на основі даних [9, с. 4 – 5]]

Окрім зазначених стратегій існують також інші стратегічні орієнтири транснаціональних корпорацій. Компанії Microsoft, McDonald's, IBM, Procter&Gamble використовують міжнародну стратегію, сутність якої полягає в розповсюдженні одного і того ж продукту в різних країнах, концентруючи виробництво в країні походження. З одного боку позитивним моментом є те, що стратегія забезпечує відносно низькі витрати на виробництво, але з іншого суттєвий недолік – це відсутня адаптація до місцевих умов.

Мультиринкову стратегію використовують автомобільні компанії такі як: General Motors та аудиторські фірми. Зміст стратегії полягає в тому, що відбувається розміщення виробництва та маркетингу в багатьох країнах, продукція для різних ринків є індивідуальною. Дана стратегія, на відміну від міжнародної стратегії, легко адаптується до місцевих умов, але в той же час існує ліміт передачі знань і продуктів між країнами.

Стрімкий розвиток ТНК зумовлює необхідність створення нової більш якісної стратегії діяльності корпорацій. Нова стратегія повинна поєднувати всі

позитивні риси трьох представлених та виключати недоліки або хоча б у деякій мірі їх мінімізувати. А саме:

1) товари та послуги, які пропонує корпорація повинні враховувати: культурні особливості, уподобання споживачів та цінову диференціацію;

2) якісні комунікаційні зв'язки між материнською та дочірніми компаніями;

3) діяльність корпорації не повинна загрожувати національній безпеці приймаючої країни.

Виходячи на новий ринок ТНК повинні визначити сильні та слабкі сторони своїх відділень та при цьому враховувати місцевий попит з метою успішного просування товарів та послуг.

Місцевий попит має властивість змінюватись, зважаючи на це корпорації мають надавати зарубіжним відділенням більше повноважень та автономії з метою швидкого уникнення проблеми та запобігання ризиків.

Саме вибір політики корпорації буде визначати позитивні чи негативні напрями розвитку економіки України (табл. 3)

Таблиця 3

Вплив діяльності ТНК на економіку України
[сформовано авторами на основі даних [10]]

Позитивний	Негативний
значні вливання інвестицій в економіку України	фінансова залежність України від стратегії ТНК
зростання ринку зайнятості	витіснення національних виробників, які мають нижчу конкурентоспроможність товарів та послуг
підвищення якості товарів та послуг	
зростання податкових надходжень до бюджету	експлуатація невідновлюваних природних ресурсів
використання зарубіжного досвіду, щодо ефективного менеджменту	
розвиток експорту та формування позитивного іміджу України	забруднення навколишнього середовища
впровадження інновацій та модернізація підприємств	захоплення перспективних галузей

Для зменшення негативного впливу корпорацій на національну економіку необхідно вжити заходів направлених на зміни в законодавстві, а саме створення закону, який би регулював діяльність ТНК на території України.

ВИСНОВКИ

Слід відмітити те, що присутність ТНК на українському ринку з одного боку, несе позитивні моменти для національної економіки, а саме: висока продуктивність праці, нові технології та методи управління.

З іншої сторони ТНК інвестують тільки в більш дохідні галузі економіки України, галузі які приносять менший дохід залишаються поза увагою, внаслідок чого занепадають.

Для зменшення можливого негативного впливу діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України уряд повинен звернути особливу увагу на створення відповідного законодавства, у тому числі вдосконалення антимонопольного, а також запровадження певних бар'єрів, які б регулювали вхід іноземних корпорацій на національний ринок.

Список використаних джерел

1. Болгарова Н.К. Транснаціоналізаційні процеси в економіці України / Н.К. Болгарова, Т.М. Паневник // Бізнес Інформ. - 2013. - № 12. - С. 33-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2013_12_6.pdf.
2. Овчарук М.П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України / М.П. Овчарук, В.М. Мотриченко // Фінансовий простір. - 2013. -

№ 3. - С. 61-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_3_10.pdf.

3. Македон В.В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України / В.В. Македон // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2012. - № 1 (5). Том 1. - С. 250 - 258.

4. Economics Essays - Global Economy Regulated [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukessays.com/essays/economics/global-economy-regulated.php>.

5. Форбс Україна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://forbes.net.ua/>

6. Європейська бізнес асоціація [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.

7. Обсяг ПІП в економіку України у 2014 р. склав 2,45 млрд дол., - Держстат [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rbcua.com/ukr/news/>.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Печенка О.І. Аналіз стратегій діяльності американських ТНК на ринку України / О.І. Печенка, В.І. Косенко // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - №1 С. 4-5 / [Електронний ресурс] Режим доступу: [file:///C:/Users/JULIA/Downloads/eui_2014_1_84%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/JULIA/Downloads/eui_2014_1_84%20(3).pdf).

10. Пономаренко І.В. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України / І.В. Пономаренко // Ефективна економіка. - 2013. - №2 / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1798>

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу Міжнародний технологічний університет "Миколаївська політехніка"

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

**ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ УДОСКОНАЛЕННЯ
МЕТОДОЛОГІЇ МОНІТОРИНГУ В ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТИХ
СИСТЕМАХ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ СТРУКТУРОЮ ТА
ОРГАНІЗАЦІЄЮ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ**

**SOLVING PROBLEMS OF IMPROVING THE MONITORING
METHODOLOGY IN THE FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF CONTROL
SYSTEMS OF THE TERRITORIAL STRUCTURE AND ORGANIZATION OF
SUBJECTS OF AGRO-FOOD SECTOR**

У статті наведено науковий підхід до створення теорії і методології підсистеми моніторингу, побудови схеми його проведення на різних рівнях регулювання виробничо-господарською діяльністю регіональних структур та територіальних організацій суб'єктів агропродовольчої сфери.

В статье приведен научный подход к созданию теории и методологии подсистемы мониторинга, построения схемы его проведения на различных уровнях регулирования производственно-хозяйственной деятельностью региональных структур и территориальных организаций субъектов агропродовольственной сферы.

The article gives a scientific approach to the theory and methodology of monitoring subsystem, its construction of the scheme of regulation at various levels of production and economic activities of the regional structures and organizations, territorial entities of agri-food sector.

Ключові слова: вирішення, методологія, моніторинг, організація, проблемне питання, регулювання, суб'єкт агропродовольчої сфери, територіальна структура, функціонально розвинута система

Ключевые слова: решение, методология, мониторинг, организация, проблемный вопрос, регулирование, субъект агропродовольственной сферы, территориальная структура, функционально развитая система

Keywords: solution, methodology, monitoring, organization, problem question, regulation, the subject of agro-food sector, territorial structure, functional development system

ВСТУП

В епоху бурхливого розвитку продуктивних сил постіндустріального суспільства, яке виступає результатом дії науково-технічного прогресу, методи регулювання виробничо-господарською діяльністю повинні постійно удосконалюватися і відповідати новим вимогам економічного та соціального життя. Сказане у повній мірі відноситься і до методології підсистеми економічного моніторингу виробничо-господарської діяльності регіональних структур та територіальних організацій агропродовольчої сфери, яка на думку провідних вчених-економістів [1-10] і інших, відіграє роль робочого інструменту у висвітленні та виявленні резервів зростання економічної ефективності виробництва і покращення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції (товарів, робіт, послуг). Мова йде про те, щоб методологія функції економічного моніторингу виходила із найважливіших принципів сучасної інформаційно-орієнтованої виробничо-господарської діяльності, і в першу чергу, порівняння понесених витрат та отриманих цільових економічних результатів для наступного їх аналізу і оцінки та інше.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні вирішення проблемних питань удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу, виходячи із сучасних вимог генезису національної економічної системи країни, яке багатогранне і включає в себе цілий ряд напрямків розвитку: підвищення комплексності функції економічного моніторингу; акцентування уваги на найбільш важливих з точки зору інтересів регіональної структури та територіальної організації питаннях; посилення оперативності підсистеми економічного моніторингу; правильне застосування теоретико-методологічних положень функції економічного моніторингу, які забезпечують глибину висвітлення і дослідження виробничо-господарської діяльності, та інше. Цей факт, без сумніву, обумовлює потребу креативного (творчого) підходу до створення теорії і методології функції, до побудови схеми його проведення на різних рівнях регулювання виробничо-господарською діяльністю регіональних структур та територіальних організацій суб'єктів агропродовольчої сфери, ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою наукової статті виступає діалектичний метод і основні положення моніторингу, системи регулювання територіальною структурою та організацією суб'єктів агропродовольчої сфери. У процесі проведеного дослідження знаходили використання наступні наукові методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик моніторингу і системи регулювання територіальною структурою та організацією суб'єктів агропродовольчої сфери); *порівняльний* (при аналізі стану моніторингу і системи регулювання територіальною структурою та організацією суб'єктів агропродовольчої сфери) та багато ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Характерна особливість сьогоденного етапу розвитку національної економічної системи виступає у тому, що в процесі регулювання виробничо-господарської діяльності доводиться одночасно вирішувати не окремі завдання, а пов'язані між собою комплекси складних економічних, технічних і соціальних задач. В цих умовах величезного значення набуває фактор впливу комплексності економіко-аналітичної обробки інформаційних даних.

Економіко-аналітична обробка інформаційних даних – це на самперед фундаментальне, повне і всебічне дослідження усіх без виключення сторін та показників виробничо-господарської діяльності регіональних структур і територіальних організацій агропродовольчої сфери. Однак тільки повнота та всебічність не вичерпують принцип комплексності функції економічного моніторингу; дуже важливу роль відіграє вивчення діяльності, подій, напрямків розвитку і факторів впливу на різних рівнях системи регулювання виробничо-господарською діяльністю в їх взаємному зв'язку та взаємній обумовленості. Необхідно підкреслити, що для того щоб дійсно знати предмет, потрібно охопити, вивчити усі його сторони, усі зв'язки і опосередкування. Навіть сама велика група показників та критеріїв оптимальності виробничо-господарської діяльності, які розглядаються поза їх глибинних зв'язків, не може надати повної уяви про дійсну економічну ефективність виробництва. Та на сам кінець, економіко-аналітична обробка інформаційних даних передбачає безперервне вивчення процесів виробничо-господарської діяльності, яке означає, що підсистема економічного моніторингу повинна бути оперативною, ретроспективною і перспективною.

Динамічність виробничо-господарських процесів на рівні регіональних структур і територіальних організацій агропродовольчої сфери, часта зміна умов, в яких вони протікають, потребують значного посилення оперативності системи регулювання з метою вироблення своєчасних управлінських впливів, необхідних для їх регулювання та звісно оптимізації. Потрібна для цього інформація може бути отримана тільки із підсистеми оперативного економічного моніторингу. Переважна більшість

провідних фахівців із функції економічного моніторингу вважає оперативним щоденний моніторинг, який проводиться в межах робочого дня або зміни і слідує безпосередньо за ходом здійснення виробничо-господарських процесів. Така точка зору більше усього характеризує зміст підсистеми оперативного економічного моніторингу, відображаючи його найголовніший принцип – негайну та своєчасну реакцію на відхилення від завданого рівня економічних, технічних і соціальних параметрів виробничо-господарського процесу і інше.

Природно, що об'єктами підсистеми оперативного економічного моніторингу повинні бути не усі відхилення, а в основному такі, не усунення яких може призвести до зриву в досягненні генеральної і проміжних цілей, які встановлені перед тим або іншим виробничо-господарським підрозділом. Це визначає якісно інший зміст методології оперативного економічного моніторингу у порівнянні з методологією ретроспективного (щомісячного, щоквартального, щорічного) та перспективного економічного моніторингу, в якій однозначно і чітко повинні бути вирішені питання про склад об'єктів оперативного економічного моніторингу на різних рівнях системи регулювання виробничо-господарською діяльністю, склад початкової інформації, час та способи отримання тих або інших показників і критеріїв оптимальності, характер використання оперативної економіко-аналітичної інформації. Особливу увагу в методології потрібно звернути на своєчасність формування інформаційних даних оперативного економічного моніторингу. З точки зору оперативного економічного моніторингу більш важливо мати своєчасну інформацію про тенденції розвитку виробничо-господарських процесів, аніж абсолютно точні інформаційні дані, які реально отримують із запізненням, за межами часового циклу процесу оперативного регулювання.

ВИСНОВКИ

Рамки цієї роботи не дозволяють торкнутися навіть у загальних рисах інших питань удосконалення методології економічного моніторингу виробничо-господарської діяльності регіональних структур і територіальних організацій агропродовольчої сфери. Над вирішенням цих питань зараз працюють багато центральних науково-дослідних інститутів, проблемних лабораторій та кафедр вищих навчальних закладів, а також галузевих науково-дослідних організацій і промислових підприємств, науково-виробничих об'єднань. Наприклад, створені та успішно застосовуються теоретико-методологічні матеріали із функції економічного моніторингу у електронної, верстатобудівної, суднобудівної і інших галузях промисловості країни. Однак, підняті повсякденною практикою сучасні нові складні завдання вимагають поглиблення та продовження наукового пошуку. У цьому зв'язку уявляється доцільним в подальшому зупинитися на поглибленому розгляді тільки деякого кола питань удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу виробничо-господарської діяльності

регіональних структур і територіальних організацій, які були, зокрема, успішно вирішені в агропромисловому комплексі нашої країни та ін.

Список використаних джерел

1. Блинова, Т.Н. Совершенствование управления услугами высшего образования в России: автореферат дис. ... к. э. н.: 08.00.05 / Блинова Татьяна Николаевна; [Место защиты: Тихоокеан. гос. ун-т]. – Хабаровск, 2015. – 24 с.
2. Воронов, Д.Г. Совершенствование механизма мониторинга инновационной инфраструктуры: дис. ... к.э.н.: 08.00.05 / Воронов Дмитрий Геннадьевич; [Место защиты: Ун-т Рос. акад. образ.]. – Москва, 2011. – 210 с.
3. Душевин, Л.Л. Совершенствование механизма мониторинга системы менеджмента качества промышленного предприятия: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Душевин Лев Львович; [Место защиты: Саратовский гос. соц.-экон. универ-т]. – Саратов, 2009. – 272 с.: ил.
4. Жилкин, С.Ф. Совершенствование стратегического планирования развития города: дис. ... д.э.н.: 08.00.05 / Жилкин Сергей Федорович; [Место защиты: Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ]. – Москва, 2007. – 395 с.
5. Курлов, А.Б. Методология информационной аналитики [Текст]: монография / А.Б. Курлов, В.К. Петров. – Москва: Проспект, 2014. – 378 с.
6. Морозов, Е.С. Совершенствование финансового

мониторинга по противодействию легализации незаконных доходов: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.10 / Морозов Евгений Сергеевич; [Место защиты: Финан. акад. при Правительстве РФ]. – Москва, 2010. – 208 с.

7. Самарина, В.П. Совершенствование методологии управления социально-экономическим развитием проблемных регионов России: диссерт. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Самарина Вера Петровна; [Место защиты: Рос. эконом. акад. им. Г.В. Плеханова]. – Москва, 2010. – 322 с.: ил.

8. Семагин, И.А. Методология управления инновациями в коммерческих банках: дис. ... д.э.н.: 08.00.10 / Семагин Иван Александрович; [Место защиты: Марийский гос. технич. ун-т]. – Йошкар-Ола, 2011. – 347 с.

9. Строкин, К.Б. Теория и методология эффективного управления развитием строительного предприятия в конкурентной среде: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Строкин Константин Борисович; [Место защиты: С.-Пб. гос. инж.-экон. ун-т]. – Санкт-Петербург, 2009. – 243 с.

10. Шимоханская, Т.В. Совершенствование методологии учётно-аналитического обеспечения устойчивого развития организации: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.12 / Шимоханская Татьяна Викторовна; [Место защиты: Марийский гос. техн. универ-т]. – Москва, 2011. – 434 с.: ил.

ЯЦЕНКО

УДК 004.378.1

Маріанна Сергіївна
yatsenko_marina@list.ru

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ****THE USE OF INFORMATIONAL-COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN
INSTITUTES OF HIGHER EDUCATION**

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехніч-
ний університет

Стаття присвячена дослідженню доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах. В статті представлені основні етапи впровадження цих технологій у практику навчальних закладів.

Статья посвящена исследованию целесообразности использования информационно-коммуникационных технологий в высших учебных заведениях. В статье представлены основные этапы внедрения этих технологий в практику учебных заведений.

The article studies the feasibility of using information and communication technologies in institutes of higher education. The article presents the main stages of the implementation of these technologies in the practice of educational institutions.

Ключові слова: інформація, комунікація, освіта, технології

Ключевые слова: информация, коммуникация, образование, технологии

Keywords: information, communication, education, technologies

ВСТУП

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів – головне завдання будь-якого вищого навчального закладу. У сучасних умовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу все частіше виникає проблема відсутності у навчальних закладах необхідного технологічного оснащення для надання якісних послуг у сфері освіти. Як наслідок, рівень знань спеціалістів не завжди відповідає вимогам, які вимагає роботодавець при прийомі на роботу. Молоді спеціалісти не можуть працевлаштуватися, зростає рівень безробіття. Це має негативні наслідки для економіки країни.

Аналіз наукових праць показав, що чимало авторів приділяли увагу використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі: поняття інформаційно-комунікаційних технологій розкривається у роботах С. Зайцевої, І. Роберта, А. Каленського та ін.; комп'ютеризацію освіти розглядали Ю. Дорошенко, Т. Хачумян, Ю. Машбиць, Ю. Жук, Р. Собко, С. Подолянчук, О. Торубара та ін.; підвищення якості навчання з використання нових технічних засобів досліджували В. Сидоренко, Г. Кручіна, Ф. Медведева, З. Сейдаметова та ін.; впровадження інформаційних та мультимедійних технологій у навчання аналізували В. Биков, М. Жалдак, В. Злотник, Р. Гуревич, А. Гуржій, Ю. Жуков та ін.; формування вмінь викладачів використовувати інформаційно-комунікаційні технології представлені у працях Є. Полат, І. Богданова, О. Царенко, О. Дмитрієва тощо.

Більшість авторів відмітили необхідність використання новітніх технологій у процесі навчання для отримання якісних результатів, але питання

практичної реалізації цих заходів залишається не достатньо висвітленим.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При написанні статті використовувалися наступні методи дослідження: емпіричний (опис) та теоретичні (аналіз, узагальнення, пояснення, порівняння та інші). Крім того, використовувався метод аргументування для доведення окремих висловлювань.

РЕЗУЛЬТАТИ

Перед вищими навчальними закладами стоїть важливе завдання – підготувати спеціалістів достатнього рівня, які б могли з легкістю адаптуватися до сучасних умов праці. Дане завдання складається з ряду задач, в які входить навчити студентів:

- користуватися електронно-обчислювальною технікою;
- використовувати демонстраційне обладнання;
- аналізувати та систематизувати інформацію мережі Інтернет;
- оптимізувати працю за допомогою прикладних програм.

Для досягнення поставлених задач, вищі навчальні заклади мають не тільки бути оснащені відповідним інформаційним обладнанням, але і мати спеціалістів, які можуть проводити заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

За визначення Захарової І., інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це конкретний

спосіб роботи з інформацією, який включає збір, обробку та передавання інформації для набуття нових відомостей про об'єкт, що вивчається [2].

Згідно Дзюбенко А., ІКТ навчання – це сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів та новаторських

методів їхнього застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу [3].

Інтеграція нових ІКТ у вищі навчальні заклади має проходити у три етапи, які схематично зображені на рис. 1.

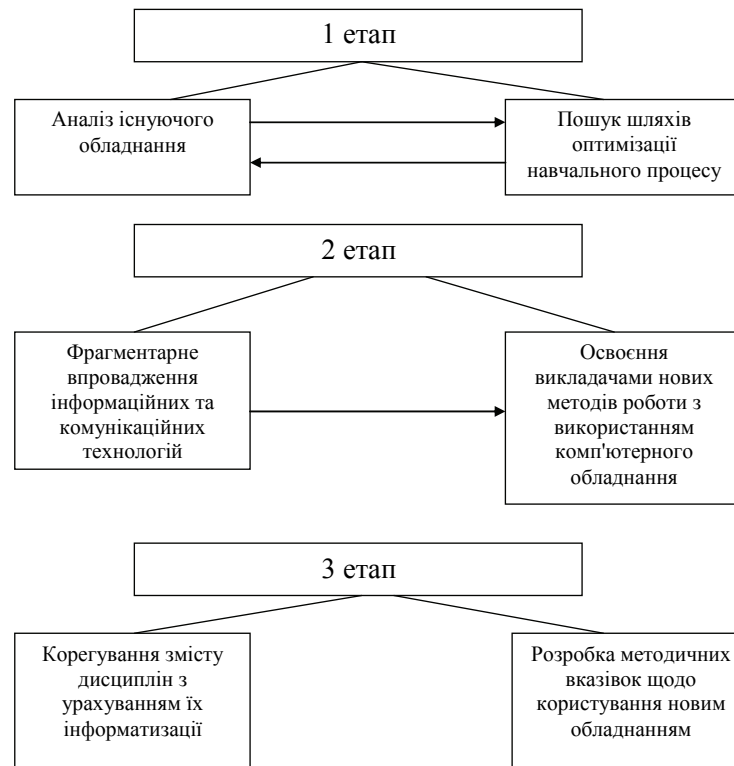

Рисунок 1. Етапи впровадження ІКТ у вищі навчальні заклади

На першому етапі слід виявити, які недоліки існують у навчальному процесі, відокремити ті, що можна вирішити на рівні навчального закладу і залежать від інформаційного забезпечення занять. За результатами аналізу існуючого інформаційно-комунікаційного обладнання та на основі виявлених недоліків можна запропонувати впровадження нових видів технологій (чи оновлення існуючих старих).

На другому етапі відбувається пробне впровадження нових технологій, щоб можна було на практиці оцінити доцільність запропонованих заходів. Зробити висновок можливо лише після того, як викладачі на заняттях почнуть використовувати нове обладнання (програмне забезпечення) і оцінять можливість росту рівня знань студентів.

Треба зазначити, що мультимедійні лекції підвищують інтерес до інших форм ІКТ, тому на цьому етапі вони грають важливу роль і суттєво впливають на результати оцінки [4].

Саме на цьому етапі необхідно стимулювати викладачів користуватися новими технологіями.

На третьому етапі (якщо на другому етапі спостерігається позитивна тенденція) відбувається закріплення нових технологій за певними дисциплінами, розробляються методичні вказівки по

використанню відповідного програмного забезпечення.

Часто виникає ситуація, коли нехтують третім етапом. Після отримання (іноді навіть дуже хороших) результатів тестування нового обладнання (чи програмного забезпечення), подальшим впровадженням не займаються. Найчастіше це призводить до втрати всіх отриманих результатів, так як викладачі знову повертаються до старих методів навчання, а нові технології майже не використовуються.

ВИСНОВКИ

Систематизувавши вище сказане, можна зробити висновок, що активне використання ІКТ у вищих навчальних закладах має позитивні результати відносно засвоєння лекційного та практичного матеріалу, формування необхідних для подальшої роботи практичних навичок та вмінь, сприяє посиленню уважності студентів на заняттях та зацікавленості до навчання.

Подальші дослідження слід направляти на методи стимулювання викладачів використовувати на заняттях сучасні технології, бо саме цей фактор найчастіше заважає задіяти інформаційний потенціал вищого навчального закладу з максимальною віддачею.

Список використаних джерел

1. Тверезовська Н.Т. Становлення і розвиток інформаційних технологій / Н.Т. Тверезовська, О.Б. Борисюк // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 100. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – С. 401-404.

2. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб.

завед. / И.Г. Захарова. – Москва: Академия, 2003. – 192 с.

3. Дзюбенко А.А. Новые информационные технологии в образовании / А.А. Дзюбенко. – Москва, 2000. – 104 с.

4. Адаменко О.В. Теоретико-методичні засади навчання студентів аналізу даних з використанням комп'ютера / О.В. Адаменко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 17. – С. 31-35.

ДЕМ'ЯНЮК

УДК 336.145

Антоніна Вікторівна
antonina_demyanyuk@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ
ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОЗОРОСТІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ

PROSPECTS IMPLEMENTATION OF MONITORING SYSTEM OF THE
LOCAL BUDGETS EXECUTION TO SUPPORT TRANSPARENCY
GUARANTEE AND PUBLIC INVOLVEMENT

к.е.н., доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія, Тернопільський
національний економічний
університет

Досліджено основні проблеми прозорості виконання місцевих бюджетів. Проаналізовано сучасний стан залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні. Визначено перспективні напрями модернізації системи моніторингу виконання місцевих бюджетів.

Исследовано основные проблемы прозрачности исполнения местных бюджетов. Проанализировано современное состояние привлечения общественности к бюджетному процессу на местном уровне. Определено перспективные направления модернизации системы мониторинга исполнения местных бюджетов.

The main problems of transparency of the local budgets execution are investigated. The modern practice of public involvement in the budget process at the local level was analyzed. Prospects directions the modernization of monitoring system of the local budgets execution were suggested.

Ключові слова: моніторинг виконання місцевих бюджетів, забезпечення прозорості, залучення громадськості

Ключевые слова: мониторинг исполнения местных бюджетов, обеспечение прозрачности, привлечение общественности

Keywords: monitoring of the local budgets execution, transparency guarantee, public involvement

ВСТУП

Впровадження та розвиток системи моніторингу виконання місцевих бюджетів з метою забезпечення прозорості бюджетного процесу та встановлення впливу інститутів громадянського суспільства на формування бюджету з урахуванням сучасних технологій створення інформаційно-аналітичної бази щодо обслуговування бюджетних процедур, що, на відміну від сучасної вітчизняної практики висвітлення інформації про стан формування місцевих бюджетів, допоможе здійснити своєчасне інформування громадськості та забезпечити перехід на якісно новий рівень обґрунтування доцільності прийняття бюджетних рішень щодо формування і використання бюджетних ресурсів.

Проблеми прозорості та залучення громадськості в процесі виконання місцевих бюджетів досліджено у працях В. Андрущенко, В. Дем'янишина, О. Кириленко, І. Луїної, Б. Малиняка, С. Михайленко, В. Федосова, С. Юрія та ін., проте важливим залишається розробка перспективних напрямів їх вирішення з визначенням сучасних технологій бюджетного моніторингу на місцевому рівні.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні реалій та перспективних напрямів модернізації системи

моніторингу виконання місцевих бюджетів у сучасних умовах державотворення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційно-нормативну та теоретичну основу дослідження формують законодавчі й нормативно-правові акти України, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань бюджету.

Основу дослідження сучасного стану та перспектив бюджетного моніторингу становить сукупність системних й структурних методів, а також – методів наукових абстракцій і аналогій, порівняння, групування та спостереження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Функціонування місцевих бюджетів відображає складні та багатогранні явища соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних формувань, що визначаються умовами ринкових і демократичних трансформацій.

Дотримання принципу гласності у бюджетній політиці на місцевому рівні, котрий передбачає прозорість, відкритість та підконтрольність бюджетних відносин на всіх стадіях бюджетного процесу, є важливою умовою для найбільш повного врахування завдань і цілей, які постають перед органами місцевої влади та місцевого самоврядування [6, С. 99].

Одним із важливих завдань бюджетного планування, що включає складання, розгляд і затвердження бюджету, доцільно виокремити забезпечення прозорості формування бюджетів з метою оцінювання реальних фінансових можливостей в контексті виявлення резервів зростання дохідної бази місцевих бюджетів та визначення напрямів ефективного використання бюджетних ресурсів [3, С. 175].

Важливо зазначити, що законодавством України встановлено права громадян стосовно їхньої участі у здійсненні бюджетного процесу на місцевому рівні, а саме:

- доступу до інформації про бюджет через засоби масової інформації та Інтернет;

- здійснення письмових звернень стосовно формування та використання бюджетних ресурсів до органів влади;

- участі у громадських слуханнях щодо обговорення питань формування і використання бюджетних ресурсів;

- доведення до відома контролюючі та правоохоронні органи про факти зловживання у сфері бюджетних відносин;

- ініціювання припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого рівня [5, С. 55].

Реалії сучасної практики забезпечення прозорості виконання місцевих бюджетів та роль інститутів громадянського суспільства у формуванні й використанні бюджетних ресурсів на місцевому рівні, незважаючи на існуючі законодавчі норми, є досить недостатньою і обмеженою, що породжує зниження довіри громадян до місцевої влади, їх пасивність у разі неналежної якості забезпечення рівня суспільних благ тощо.

Згідно Концепції реформування місцевих бюджетів України визначено такі напрями її здійснення:

- підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами;

- удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин;

- запровадження планування показників місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;

- поглиблення інвестиційної складової місцевих бюджетів;

- забезпечення ефективності організації бюджетного процесу та здійснення контролю на усіх його стадіях і посилення відповідальності за порушення бюджетного законодавства;

- підвищення рівня прозорості процедур бюджетного процесу з метою забезпечення демократичних засад державотворення [2].

Отже, здійснення вищезазначених напрямів дасть змогу забезпечити результативність і прозорість виконання місцевих бюджетів та сприятиме більш ефективному здійсненню соціально-економічного розвитку й формуванню демократичних засад функціонування адміністративно-територіальних формувань.

Згідно Основних напрямів бюджетної політики на 2016 рік щодо підвищення прозорості та ефективності витрачання бюджетних коштів передбачено:

- впровадження на місцевому рівні програмно-цільового методу складання проектів місцевих бюджетів;

- проведення аудиту місцевих бюджетів та їх звітності [4].

Виконання зазначених напрямів сприятиме забезпеченню прозорості місцевих бюджетів, проте підґрунтям їх здійснення має бути законодавче й практичне забезпечення залучення громадськості та незалежних експертів до питань розгляду показників виконання бюджету.

Реалізація пріоритетного напрямку децентралізаційних процесів у сфері бюджетних відносин на місцевому рівні повинна сприяти запровадженню бюджетного контролю на місцевому рівні в контексті відкритого і прозорого обговорення та оцінки рішень у галузі ефективності й результативності виконання місцевих бюджетів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територій [1].

Запровадження та використання сучасних технологій для забезпечення прозорості системи моніторингу виконання місцевих бюджетів доповнюватиме і розширюватиме можливості щодо інформування, візуалізації та спрощення сприйняття інформації, забезпечить інтеграцію інформаційних джерел, всебічний моніторинг, підготовку і публікацію аналітичної інформації, генерацію прогнозів та експертних оцінок, а також інтерактивні засоби аналізу та візуалізації даних. Технології бюджетного процесу передбачають сукупність прийомів, методів та способів розробки, прийняття і реалізації бюджетних рішень під час виконання кожної окремої бюджетної процедури.

Удосконалення технологій бюджетного процесу на місцевому рівні передбачає здійснення переходу на середньострокове планування місцевих бюджетів, розмежування повноважень у сфері бюджетних відносин між рівнями влади відповідно до забезпеченості бюджетними ресурсами та розвитку процесів децентралізації бюджетної системи, модернізацію системи міжбюджетних відносин в контексті прозорості здійснюваних процесів та рівномірного міжтериторіального розподілу бюджетних ресурсів, посилення контролю за виконанням місцевих бюджетів для забезпечення ефективного їхнього функціонування в умовах формування демократичних засад державотворення.

ВИСНОВКИ

З метою модернізації системи моніторингу виконання місцевих бюджетів важливо забезпечити прозорість їхнього здійснення шляхом поширення деталізованої інформації про формування і напрями використання бюджетних ресурсів для підвищення рівня результативності бюджетних рішень, інформування громадськості та розширення їхнього впливу на розробку бюджету й контроль за його виконанням.

Реформування бюджетного процесу на місцевому рівні в умовах розбудови засад демократичного суспільства та здійснення ринкових трансформацій повинно передбачати визначення пріоритетів бюджетної стратегії, як результату суспільного вибору. При реалізації пріоритетів бюджетної стратегії передусім потрібно забезпечити застосування науково обґрунтованого апарату показників доходів і видатків місцевих бюджетів на довгостроковий період з використанням прозорої системи моніторингу їхнього виконання, що дає змогу здійснити прогноз та досягти позитивних тенденцій щодо результатів стабільності бюджетного супроводження довгострокового соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних формувань.

Список використаних джерел

1. Бауманн Е. Планування й формування реалістичного та прозорого бюджету / Ельке Бауманн // *Фінанси України*. – 2014. – № 9. – С. 7 – 20.
2. Концепція реформування місцевих бюджетів / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 308-р.
3. Пріоритетні напрями регіональної політики в економічній сфері (розвиток галузей та регіонального виробництва, бюджетне регулювання та фінансування): колективна монографія. Т. 1. / [та інш.]; під заг. ред. Т.О. Журавльової. — Павлоград: АРТ СИНТЕЗ-Т, 2014.— 363с.
4. Проект Постанови про Основні напрями бюджетної політики на 2016 р. № 2623 від 09.04.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54761.
5. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень: монографія / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 376 с.
6. Savchuk S. Fiscal policy and its role in budget planning / Svitlana Savchuk // *Scientific Bulletin of Odessa National Economic University*. – Science: Economics, Political science, History. – 2014. - № 4 (212). – P. 94 – 103.

КОВАЛЬОВА

Аліна Олександрівна

AOKovaleva@mail.ua

УДК 338.43:631.162

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВTHE BASES OF FORMATION OF FINANCIAL PROVIDING FOR THE
AGRICULTURAL ENTERPRISES

аспірант, ДВНЗ "Херсонський державний аграрний університет"

В статті розглянуто теоретичні основи формування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Зокрема, висвітлено наукові підходи до трактування сутності поняття "фінансові ресурси", "фінансове забезпечення", як важливої його складової. Визначено основні форми та джерела фінансового забезпечення підприємств галузі.

В статье рассмотрены теоретические основы формирования финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий. В частности, освещены научные подходы к трактовке сущности понятий "финансовые ресурсы", "финансовое обеспечение", как важной его составляющей. Определены основные формы и источники финансового обеспечения предприятий отрасли.

The theoretical bases of formation of financial providing for the agricultural enterprises were considered in the article. In particular, the scientific approaches of the essence of the concepts "financial resources", "financial providing" were covered, as important component. The main forms and sources of financial providing of enterprises for the industry were determined.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансові ресурси, сільськогосподарські підприємства, грошові кошти, джерела фінансування

Ключевые слова: финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, сельскохозяйственные предприятия, денежные средства, источники финансирования

Keywords: financial providing, financial resources, agricultural enterprises, monetary funds, sources of financing

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним з основних елементів фінансового механізму розвитку сільськогосподарських підприємств є його фінансове забезпечення. Для ефективного функціонування підприємств галузі необхідним є дієвий пошук джерел фінансування та раціональне використання фінансових ресурсів. На сільськогосподарських підприємствах забезпеченість фінансовими ресурсами є визначним фактором здійснення процесу виробництва, ведення господарської діяльності, здійснення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями та отримання прибутку. Сільськогосподарські підприємства можуть ефективно здійснювати господарську діяльність за наявності необхідного обсягу фінансових ресурсів. Діяльність даного типу підприємств ускладнюється не лише державними важелями впливу (податковий тиск, скорочення виробництва, збільшення ставки по кредиту, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, різке підвищення рівня цін на матеріальні ресурси), а й залежність від кліматичних умов. Саме тому через дефіцит фінансових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах гостро постає питання покращення фінансового забезпечення та залучення його у повному обсязі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам покращення фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств постійно приділяють увагу такі вчені як В.П. Галушко, О.Є. Гудзь, С.О. Гуткевич, М.С. Герасимчук, М.І. Кісіль, А.А. Пересада, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, П.А. Стецюк, Н.С. Танклевська, А.М. Третьак, А.В. Чупіс. Проте існує потреба в поглибленні вивчення питань, пов'язаних з активізацією фінансування аграрних підприємств, а зокрема удосконалення механізму формування фінансування суб'єктів господарювання галузі.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Сільське господарство найбільше потребує фінансової підтримки. Розвиток виробництва та стабільність фінансового забезпечення на аграрних підприємствах потребує зміни в законодавчому та нормативно-правовому регулюванні, пільгового кредитування товаровиробників та створення умов для залучення коштів комерційних банків, удосконалення механізму здешевлення відсоткових ставок з користування кредитами, державної підтримки підприємств агропромислового комплексу

через дотації, вдосконалення системи страхування. Тому особливої уваги потребує вирішення проблем аграрного сектора через створення дієвого механізму залучення фінансових ресурсів.

МЕТОЮ СТАТТІ є визначення та уточнення теоретичних аспектів з формування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, а також вивчення його форм та джерел.

РЕЗУЛЬТАТИ

Підприємствам аграрної сфери проблеми забезпечення фінансовими ресурсами є завжди актуальними та потребують подальшого вирішення. При цьому фінансові результати господарської діяльності даних суб'єктів характеризуються низьким рівнем доходності та високим рівнем ризикованості, що зумовлюється відсутністю ефективного механізму залучення коштів та незалежного досвіду в управлінні фінансовими процесами.

Досить часто в економічній літературі поняття "фінансове забезпечення" отожднюють з поняттям "фінансування". Так, великий тлумачний словник української мови розкриває поняття "фінансування", як одержання коштів; фінанси від якої-небудь установи, якогось закладу або приватної особи [1]. У економічній енциклопедії наведено тлумачення поняття «фінансове забезпечення – сума грошей на рахунку клієнта біржі з урахуванням прибутку або збитку за відкритими контрактами і комісією за цими контрактами і комісій за цими контрактами, отриманої в разі їх ліквідації» [2].

В сучасних фінансово-кредитних енциклопедичних словниках поняття "фінансування" розкрито як:

1) "метод предоставления денежных средств для безвозвратного, окончательного расходования на определенные цели – хозяйственный, социально-культурные, управленческие и др." (М.Г. Лапуста, П.С. Никольский) [3];

2) "обеспечение необходимыми финансовыми ресурсами затрат на развитие предприятия, отраслей, экономики в целом, социальной сферы, регионов, на обеспечение национальной обороны страны и развитие других сфер жизни общества." (А.Г. Грязнова) [4];

3) "забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва й переобладнання підприємств, а також отримання бюджетних організацій тощо." (А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк) [5];

4) "забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на здійснення або розвиток чогонебудь, наприклад, проекту, технічного переозброєння, плану заходів, комплексної програми, бюджету та бюджетних витрат тощо." (М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.) [6].

При цьому, В.М. Опарін та А.М. Подд'юргін зазначають, що фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовуються

на практиці одночасно через установалення оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними [7, 8]. В свою чергу, Л.О. Омельянович зазначає, що форми фінансового забезпечення можна класифікувати за такими ознаками: залежно від цілей фінансування; за джерелами надходження капіталу; за правовим статусом капіталодавців щодо підприємства [9].

В.І. Оспіщева стверджує, що фінансове забезпечення відтворювального процесу здійснюється у таких формах: бюджетне фінансування на безповоротних засадах; кредитування – надання коштів на принципах повернення платності, терміновості забезпеченості; самофінансування – фінансування діяльності підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів; оренда (лізинг) – передача права користування майном об'єктові підприємницької діяльності на платній основі та на визначений угодою термін; інвестування – процес вкладання грошей в об'єкти з розрахунком отримання додаткового доходу [10].

Так, самоокупність і самофінансування – така система господарювання, за якої всі витрати на просте і розширене відтворення підприємства фінансується за рахунок власних джерел, без залучення коштів з бюджету чи інших зовнішніх джерел. В свою чергу, кредитування є однією з форм ресурсного забезпечення відтворювальних витрат суб'єктів господарювання. Кредитування полягає у наданні банками коштів на принципах забезпеченості, платності, повернення, строковості і цільового використання. При кредитуванні визначаються умови надання кредитів, гарантії і терміни їх повернення, окупність та ефективність кредитування.

Бюджетне фінансування – форма централізованого виділення з бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротного і безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи та інші громадські потреби. Бюджетне фінансування, як основна форма державної підтримки, реалізується в рамках державних, регіональних і галузевих цільових програм, що дає змогу сконцентрувати фінансові ресурси для підтримки пріоритетних сфер функціонування аграрного бізнесу [11]. Держава визначає державні пріоритети розвитку економіки та здійснює свою фінансову політику. При бюджетному фінансуванні враховують умови визначення обсягів фінансування, періодичність передачі коштів, норми певних витрат. Фінансова допомога (поворотна і безповоротна) – сума коштів, яка надається суб'єкту підприємницької діяльності іншим суб'єктом на поворотній основі з метою нарахування умовних процентів або на безповоротній (безоплатній) з метою повернення в строк вказаний у договорі. Як форма фінансового забезпечення, оренда дає можливість суб'єктам господарювання (орендарям) скоротити свої витрати на придбання активів, а при необхідності повернути їх роботодавцю.

Рис. 1. Форми та джерела фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств

З розвитком економічних відносин необхідною формою розвитку підприємств є інвестування, що передбачає вкладання коштів у певні об'єкти з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [12]. Інвестування за джерелами залучення коштів є внутрішнім (прибуток) та зовнішнім (іноземні інвестиції, кредити, позики) [13].

Також, необхідним є вивчення наукових поглядів на структуру джерел фінансового забезпечення. Так, Гриньова В.М. зазначає, що джерелами формування фінансових ресурсів є власні кошти підприємства і залучені з різних джерел кошти [14]. Пересада А.А. стверджує, що основними джерела фінансування є власні та запозичені фінансові ресурси і внутрішньогосподарських резерви; залучені фінансові кошти, які отримують від продажу акцій, пайових і інших внесків членів трудових колективів; грошові кошти, які централізуються об'єднаннями підприємств в установленому порядку; кошти позабюджетних фондів; кошти державного бюджету, які надаються на безповоротній і поворотній основі, місцевих бюджетів; кошти іноземних інвесторів [15].

Слід підкреслити, що фінансові ресурси представляють собою частину всієї сукупності засобів підприємства, то джерела їх формування виражають частину фінансових засобів, які використовуються на утворення цих фінансових ресурсів. При створенні підприємства до формування майна суб'єкта господарювання відносять: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів;

безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян [16].

ВИСНОВКИ

Отже, фінансове забезпечення є складовою системи фінансового управління і являє собою здатність підприємства досягти поставлені перед ним цілі за допомогою ефективного використання наявних фінансових ресурсів. Від рівня фінансового забезпечення залежить ефективність функціонування підприємств галузі. Вважаємо доцільним під фінансуванням розуміти акумуляцію коштів із усіх можливих джерел фінансування для ведення успішної господарської діяльності, а фінансове забезпечення – це елемент управління процесу пошуку нових джерел, залучення фінансових ресурсів та розробка заходів використання наявних фінансових ресурсів для ефективного функціонування підприємства. Основними елементами фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є такі: самофінансування; кредитування; бюджетне фінансування; оренда; інвестування (внутрішнє і зовнішнє). В свою чергу, джерела залучення коштів поділяються на зовнішні (емісія акцій, страхові відшкодування, фінансова допомога, кредит, позики, фінансування з бюджету) та внутрішні (прибуток). Таким чином, фінансове забезпечення є основним важелем фінансового механізму сільськогосподарського підприємства і відіграє важливу роль у його функціонуванні.

Список використаних джерел

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001. – 1024 с.
2. Гаврилишин Б.Д. Економічна енциклопедія / Гаврилишин Б.Д., Гальчинський А.С., Геєць В.М.. – Тернопіль: Академія народного господарства, 2002. – 812с.
3. Современный финансово-кредитный словарь / Под общ. ред. М.Г. Лапуста, П.С. Никольского. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 470 с.
4. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Под. общ. ред. А.Г. Грязновой. – М.: "Финансы и статистика", 2002. – 1010с.
5. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Видавництво національного університету "Львівська політехніка", 2005. – 596 с.
6. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 509с.
7. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 6с., 52с.
8. Подд'юргін А.М. Фінанси підприємства: підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Подд'юргін. 3-тє вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. – 11 с.
9. Омелянович Л.О. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва / Л.О. Омелянович, О.В. Чайковська, Г.Є. Долматова [та ін.]; за ред. Л.О. Омелянович. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 41с.
10. Оспішева В.І. Фінанси: курс для фінансистів / В.І. Оспішева. – К.:Знання, 2008. – 22 -23 с.
11. Танклевська Н.С. Фінансова політика стало-го розвитку аграрних підприємств України: теорія, методологія, практика: Монографія / Н.С. Танклевська. – Херсон: Айлант, 2010. – 103с.
12. Біла О.Г. Фінанси [Навч.посіб.] / О.Г. Біла, І.Р. Чуй. – Львів: "Магнолія 2006", 2012. – 74 с., 86 с.
13. Докієнко Л.М. Інвестиційний менеджмент [Навч.посіб.] / Л.М. Докієнко, В.В. Клименко, Л.М. Акімова. – К.: Академвидав, 2011. – 16 с.
14. Гриньова В.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 16с.
15. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 374 с.
16. Господарський кодекс України: за станом на 2 вересня 2011 року: (Відповідає офіц. текстів) – К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 65 с.